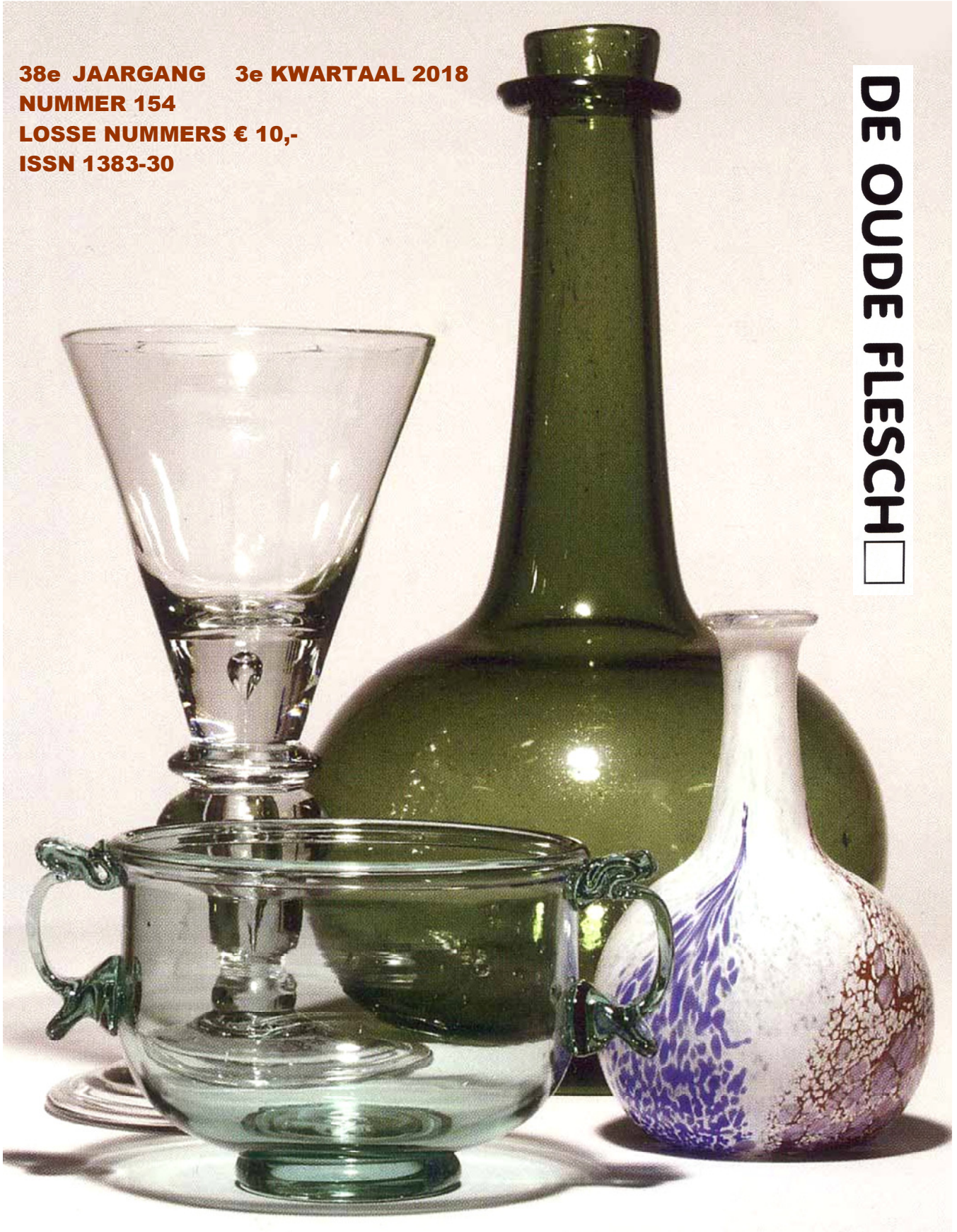

GLASHISTORISCH TIJDSCHRIFT

38e JAARGANG 3e KWARTAAL 2018
NUMMER 154
LOSSE NUMMERS € 10,-
ISSN 1383-30

DE OUDE FLESCCH □

Sinds 1897
een betrokken partner

ZEKER IN VERPAKKINGEN

*Bij Dijkstra Vereenigde vindt u altijd de
gewenste verpakking!*

Dit kan een standaard of een gepersona-
liseerde fles of pot zijn en voorzien van de
juiste sluiting.

Wenst u het glazen model meer "added value"
te geven? Dijkstra Vereenigde informeert u
graag over de verschillende decoratiemogelijk-
heden en verzorgt voor u het totale proces.

Dijkstra Vereenigde is een vooraanstaande
leverancier in de Benelux markt en levert
een groot assortiment verpakkingen aan de
voedings- en drankenindustrie, de farmacie en
de cosmetica industrie.

**dijkstra
verenigde**

E. verpakkingsglas@dijkstra.net
Pascallaan 9 | 8218 NJ Lelystad | T. 0320 266 181

www.dijkstra.net

ART DECO GLAS

BELOFTE
VOOR
HET
MODERNE

T/M 28.10.18

**Nationaal
Glasmuseum**

VSB Fonds FONDS 21

Bezoek het **Nationaal Jenevermuseum**,
een levende **19de-eeuwse stokerij** in
hartje Hasselt.

**NATIONAAL
JENEVERMUSEUM
HASSELT**

WWW.JENEVERMUSEUM.BE

Nationaal Jenevermuseum | Witte Nonnenstraat 19 | 3500 Hasselt

Inhoud.

4. The Roman Glassmakers:
Mark Taylor en David Hill
Johan Soetens
Hans van Rossum

14. Case Bottle Galore
Johan Soetens

18. Waar men inneemt en uitgeeft
Johan Soetens

20. Warner's Safe Cure,
Tippecanoe en
Log Cabin Remedies
Johan Soetens

26. Warner's Safe Cure
European Brands
Michael W. Seeliger

29. Romeins glas uit Tel Aviv III
Hans van Rossum

38. Mededelingen en nieuws.

Redactie;

Johan Soetens, jsoetens@hetnet.nl
Willem van Traa, wvantraa@xs4all.nl
Coos van Deursen,
coosvandeursen@planet.nl
Verzamelaarsvereniging
"De Oude Flesch"

Opgericht 6 juni 1979

Voorzitter;

Willem van Traa, wvantraa@xs4all.nl

Secretaris;

John Poot, secretariaat@deoudeflesch.org

Penningmeester, vice-voorzitter;

Klaas Prins, klaasprins43@gmail.com

website beheer en 2^e secretaris;

Ton Vermeulen, tonvermeulen@fluitschip.nl

Bibliothecaris;

Coos van Deursen, coosvandeursen@planet.nl

Beheerder bibliotheek;

Henk Hettinga, henk@jenevermuseum.nl

Lidmaatschap € 45.- per jaar.
Huisgenoten € 10.-
Giro 4142725 t.n.v. "De Oude Flesch",
IBAN: NL90INGB0004142725
BIC: INGBNL2A
Schansbosch 11, Linschoten
Voor alle verdere informatie
website: www.deoudeflesch.nl
<https://www.facebook.com/oudeflesch>

Van de Redactie.

't Is weer voorbij, die mooie zomer' zou de postbode geneuried kunnen hebben terwijl hij dit blad bezorgde. Toch heeft niet iedereen de afgelopen weken uitsluitend onder een parasol doorgebracht zoals U uit de inhoud kunt opmaken. Zo had een verheugend groot aantal van onze leden zich in juni aangemeld voor de excursie naar Dordrecht. Ton Vermeulen rapporteert daarover.

En verder blijkt telkens weer dat flessen inspireren tot het vertellen van verhalen, of ze nu staan in een museum, uit een afvalput of van een oude zolder zijn gehaald of bekeken worden in de unieke omgeving van een oud proeflokaal. Wat valt er verder over te zeggen? Glas is eindeloos. Het verhaal dat er bij hoort ook.

Johan Soetens

Verzamelaarsvereniging DE OUDE FLESCH stelt zich ten doel het bevorderen van interesse in, en het verbreden van kennis over gebruiksglas van de oudheid tot heden. Dit heeft betrekking op de productiemethoden, de industriële verwerking en aspecten rond het gebruik van glas. Zij bevordert en ondersteunt het verzamelen van en het onderzoek naar historisch verpakkingsglas, drinkglazen en branche gerelateerde artikelen in de meest brede zin van het woord en streeft naar een vriendschappelijke samenwerking tussen haar leden onder andere door de uitgave van een kwartaalblad, een driemaandelijks bijeenkomst en een jaarlijkse veiling. Ook wil de vereniging samenwerken met gelijkgerichte organisaties waar ook ter wereld

Inleveren nieuwe kopij voor nummer 155
UITSLUITEND in Word document ZONDER OPMAAK
Over volle paginabreedte en foto's in JPG per separete e-mail
Voorpagina:
REPLICA HISTORISCH GEBRUIKSGLAS
'The Glassmakers'
Mark Taylor en David Hill

The Glassmakers

Mark Taylor and David Hill

3500 years of glass and counting...

Johan Soetens

Ouderen onder ons zullen zich nog wel een bezoek van een pottenbakker of glasblazer aan de school kunnen herinneren met een demonstratie waarbij je heimelijk dacht 'nou, dat zou ik eigenlijk zelf ook wel kunnen'. Vergeet het maar. Om de kelk van een drinkglas of een op het oog zo simpele fles te kunnen blazen is een opleiding van acht jaar nodig, een argument dat de 19e eeuwse verdedigers van kinderarbeid in de glasindustrie graag gebruikten om te beklemtonen dat je in dit vak nu eenmaal vroeg moest beginnen.

Vanaf het moment dat in Leerdam erkende ontwerpers betrokken werden bij de creatie van een glas of vaas gingen die de wereld in als een servies van de Bazel, een jaarbeker van Berlage, een vaas van Copier, een unica van Meydam of Heesen terwijl de naam van de maker er van er niet toe deed. Dat is natuurlijk van oudsher zo geweest. Ook van de makers van de sculpturen aan de grote kathedralen weten we de naam niet en evenmin die van de glasblazers uit de Oudheid, met uitzondering van de zeldzame stukken die in het midden van de eerste eeuw in de omgeving van Sidon gemaakt zijn door de meester glasmaker Ennion en enkele van zijn tijdgenoten zoals Aristeas, Meges en Neikais. Hun namen zijn ons bekend omdat zij hun werk 'signeerden' door die in de vorm aan te brengen ('Ennion eposen' – Ennion heeft mij gemaakt. *)

Pas in de jaren 1960 werd in Leerdam op het certificaat dat bij bijzondere objecten hoorde, naast de naam van de ontwerper, ook die van de glasmaker vermeld, zonder wiens vakmanschap dat object nooit geboren zou zijn. Wie nu vraagt naar bekende namen uit Leerdam zal echter nog steeds stuiten op die van de ontwerpers terwijl alleen de ingewijden weten hebben van die mensen die volgens Copier in hun vak tot de besten ter wereld behoorden: Arie van Loopik, Leen van der Linden, Piet van Klei, Piet Vermeer en zoveel anderen. Zelfs vandaag kunt U aan de muur van het Nationaal Glasmuseum nog lezen dat de Glasschool zulke beroemde ontwerpers heeft voortgebracht.

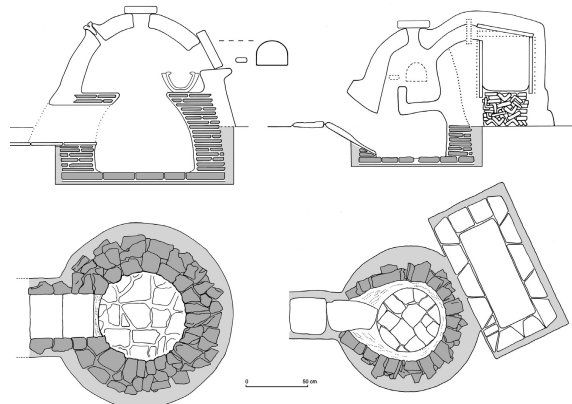
Nee, beste mensen, die heeft geweldige vakmensen voortgebracht. Daar was die Glasschool namelijk voor.

Daarom doet het me een groot genoegen de website te bezoeken van twee Engelse glasblazers die hun werk hebben gemaakt van het naspeuren en het tot leven wekken van oude technieken en het feilloos maken van replica, van de Romeinse tijd tot de 19e eeuw, die dat doen met een fantastisch vakmanschap zonder de kunstenaar uit te hangen maar met grote liefde en aandacht voor wat in het verleden is gepresteerd.

'Het is een bijzonder jong en dat is-ie' placht de vader van Dick Trom van zijn zoon te zeggen en dat kan ook gelden voor die twee Engelse glasblazers. Mark Taylor studeerde archeologie en werkte daadwerkelijk in het veld. Hij volgde daarnaast een opleiding als glasblazer maar in 1987 bij het zien van de tentoonstelling *Glass of the Ceasars* in het British Museum sloeg bij hem pas echt de vlam in de pan. In 1989 begon hij zijn eigen glasstudio waar hij gezelschap kreeg van zijn vroegere schoolkameraad David Hill, grafisch kunstenaar en beeldhouwer. Gewapend met de kennis vanuit Romeinse opgravingen reconstrueerden zij een tweetal Romeinse glasovens o.a. met behulp van een aantal originele stenen en *tegulae* (Romeinse dakpannen van gebakken klei) alsmede een ontspanningsoven. Aan hun experimenten en ervaringen wijdde het prestigieuze *Journal of*

Glass Studies van het Corning Museum of Glass in 2008 (volume 50) een tweetal artikelen. Het geheel was zo succesvol dat zij tevens een oven bouwden in het Provinciaal Archeologisch Museum in Zezeke/Zottegem, ten zuid-oosten van Gent, dat grotendeels gewijd is aan de geschiedenis van de Romeinen in deze streek. Daar wordt daadwerkelijk glas uit geproduceerd tot genoegen van de museumbezoekers.

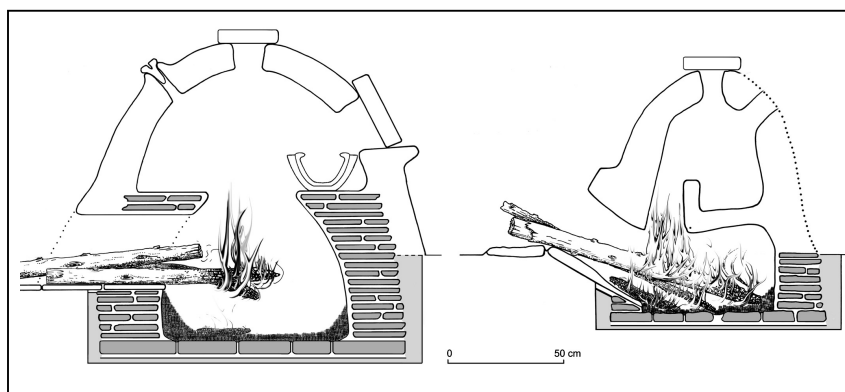

(*) Hans van Rossum: 'Ennion maakte het'. Blad 138, 3e kwartaal 2014

Links: Een schilderij van David Hill waarin hij weergeeft hoe een Romeinse glasblazerij er volgens hem moet hebben uitgezien. Het is interessant daar de tekening naast te zetten die de archeoloog Jean Carl Harrington maakte in 1936 op basis van ovenfragmenten in de mislukte colonie Jamestown in Virginia. (Zie DOF 148, 1e 2017)

Linksonder en op de vorige pagina: Tekeningen van de glasovens zoals die afgebeeld staan in het Journal of Glass Studies.

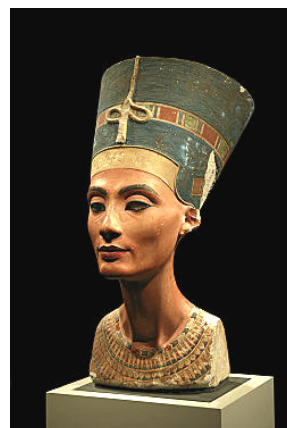

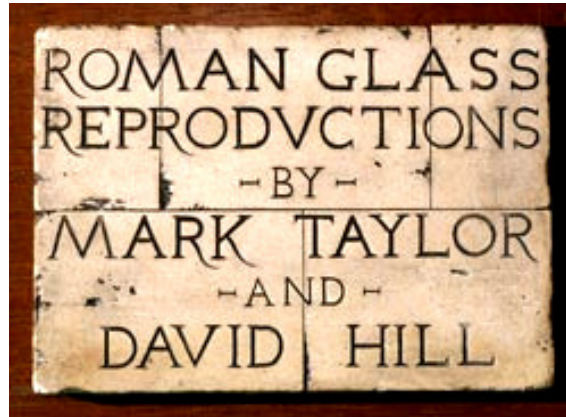
De eerste tien tot twaalf jaar van hun bestaan concentreerden de twee zich op het maken van replica van Romeins glas en het achterhalen van de daarbij gebruikte technieken, vaak een onderwerp van levendige discussies onder specialisten. Daarbij organiseerden zij glasblaas demonstraties en -lessen. De replica vonden snel hun weg naar verzamelaars, schilders van stillevens en musea maar ook naar de filmstudio. Bij de opnamen van *Gladiator* (2000) dat zich afspeelt Romeinse tijd, *Kingdom of Heaven* ((2005) dat gaat over Kruisvaders in de 12 eeuw, *Robin Hood* (2010) en *Exodus* (2014) dat gebaseerd is op het Bijbelverhaal, werden hun replica gebruikt.

Een huzarenstuk was het reproduceren voor de BBC van de beroemde Egyptische AMARNA vis uit het British Museum. Het is een *Tilapia*, een vis die zijn jongen in zijn bek laat opgroeien en daarom als symbool gezien werd van het eeuwig doorgaande leven. Het is een ca.15 cm lange kernglas parfumfles uit de 18e Dynastie (1390-1336 voor Christus), de tijd van Pharao Echnaton (Ekhenaton) die tot woede van de priesters

het veelgodendom verving door monotheïsme en het hof liet verhuizen van Thebe naar de nieuw gebouwde stad Tel-el-Amarna. Daar werd het gevonden onder de vloer van een huis waar het waarschijnlijk ooit door de bewoner was verborgen. Het door Echnaton geschreven loflied op de zon, symbool van zijn god Aton, wordt soms vergeleken met het Zonnelied van St. Franciscus en wie het Berlijnse Amarna museum bezocht heeft zal nooit de bijna surrealistische sculpturen vergeten en zeker niet het beeld van de beeldschone vrouw van Echnaton: Nefertiti (Nefer betekent 'schoon' in Oud-Egyptisch). Op 6 december 1912 werd dit ontdekt door de Duitse archeoloog Borchardt tijdens een opgraving in het huis van de beeldhouwer Tutmosis waar het gebruikt was door diens leerlingen als voorbeeld bij het maken van aan haar gewijde sculpturen.

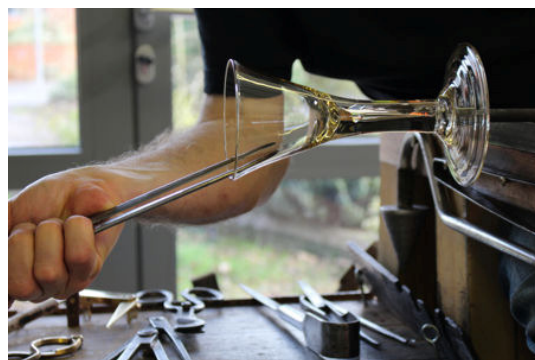

Links een drinkkom in de stijl van Ennion, met een uit gebakken klei gemaakte vorm door David Hill, geheel conform de 'uitvinding' van Ennion zoals beschreven door Hans van Rossum in blad 138. Daaronder een ribbenkom. Omtrent de manier waarop deze schalen gemaakt zijn bestaat veel verschil van mening. In de bladen 127 en 135 heeft Hans van Rossum daar uitvoerig bij stil gestaan en in het volgend artikel gaat hij daar verder op in.

Hoewel nog steeds hevig geïnteresseerd in de Romeinse glaskunst verschoof het programma toch langzaam naar wat latere tijden. Voor de eerder genoemde film *Kingdom of Heaven* maakten ze een groot aantal 12e eeuwse voorwerpen. Daarna wierpen zij zich op het maken van replica van 18e eeuwse glazen en kregen merkwaardig snel de kunst onder de knie voor het maken van spiraalglazen die ze tevens van fraaie gravures voorzagen.

Onder andere voor de Engelse TV serie 'Outlander' leverden Mark Taylor en David Hill een grote hoeveelheid glaswerk. Ook realistische schilders van stillevens maken er graag gebruik van.

Boven: twee scenes uit de filmserie 'Outlander'

Links: Trisha Harwick; 'Strawberries and Champagne', 2014.

Rechts: Tim Gustard; 'Desert with Wine' 2015.

Het kon niet uitblijven: na hun verkenningstocht langs Romeins, Middeleeuws en 17e eeuwse glas kwamen Mark Taylor en David Hill onherroepelijk uit bij wat velen van ons op het gebied van glas het meest bezig houdt: de fles. En hoe! Hun authentieke en deels vrij geblazen collectie geeft een fraai en leerzaam inzicht in de ontwikkeling van de wijnfles: van shaft and globe via 'early onion' en 'late onion' naar de cilindrische modellen. Ook deze voorwerpen ondervonden belangstelling van schilders van stillevens. Hoewel de flessen niet de originele kleur hebben en duidelijk als replica herkenbaar moeten zijn, dragen ze voor de zekerheid allemaal rond het pontielmerk duidelijk de productiedatum en Mark en David's signering. Als je je dan nog op E-bay laat foppen is het eigen schuld.

Veel van hun flessen dragen een zegel, al of niet achteraf verzonden zoals de flessen die gemaakt werden voor 'Montpelier', het landgoed in Virginia van James Madison, de vierde president van Amerika. Omgeven door een enorm park, is dat een geweldige toeristische trekpleister en de flessen zullen dan ook wel bestemd zijn geweest voor de souvenirwinkel aldaar.

In juli 2017 werd bij een restauratie van een der uit 1772 stammende gebouwen van het Liberty Hall Museum in New Jersey een partij wijn ontdekt. Naast 42 demijohns uit 1820 waren dat drie kisten met flessen Madeira wijn, jaargang 1796, het jaar dat John Adams President van Amerika werd. De wijn was geïmporteerd door Robert Lenox Esq. (1759-1839) en in 1798 gebotteld op Engelse flessen. Madeirawijn, met een alcohol percentage van tegen de 20% waardoor het goed te conserveren was, wordt wel *'The Foundation Wine of the U.S.'* genoemd. Jefferson zou het gedronken hebben bij het tekenen van de 'Declaration of Independance' en George Washington hief er mee het glas bij de terugtocht van de Britse troepen uit

N.Y. City op 25 november 1783.

Mark Taylor en David Hill kregen in 2017 een opdracht voor een groot aantal wijnflessen met R.Lenox zegel, bestemd voor het afvullen van een speciale zending Madeira wijn. Het is ongelooflijk hoe ze dat allemaal voor elkaar gekregen hebben vanuit dat primitieve oventje. Wat een vakmanschap!

Tot slot een bericht voor hen die, moe geworden van deze tocht, voerend van een Egyptische Pharao tot een 19e eeuwse President van Amerika, even naar huis willen bellen om te vragen of-ie koud staat: ook voor hen maken Mark Taylor en David Hill een vertrouwde verpakking!

SUMMARY

'In the whole range of human invention, it would be difficult to point to a more ingenious or interesting result than the Manufacture of Glass'. Thus runs the first line of Apsley Pellatt's 'Curiosities of Glass Making', first printed in 1849 and since then reprinted several times, lastly in 2009 (USA). The book deals in detail with the art of 19th century glassmaking, glass decoration and the tools that were used, as well as with furnace construction. It refers to several Roman glass objects, such as the beautiful cameo vase, excavated at Pompeii ten years before the book was published, and now in the Public Museum at Naples, but does not go further into the techniques of glass production during the Roman period, a field that has been subject of speculation and discussions between archaeologists and other scientists for a long time. However, in 1989, Mark Taylor, a former archaeologist who later trained as a glass blower and David Hill, a graphic artist and sculptor, started to explore ancient techniques of glass working.

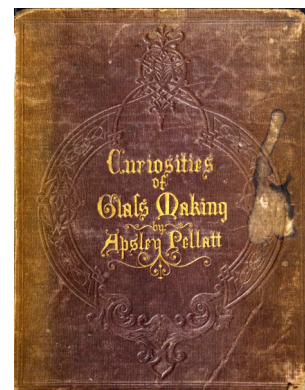
They built and ran a wood-fired furnace, based on Roman archaeology as part of a major archaeological experiment, funded by English Heritage. Extensive research and experiments in the techniques of reproducing Roman glass resulted in the making of authentic copies of Roman glass vessels and at the same time highlighting the versatility of ancient glassblowers.

From 2007 onward Mark and David offered glassblowing demonstrations and glassblowing lessons and in 2010 moved to

Replica of Roman glass vessels in the cooling lehr

premises at 'Project Workshops' at Andover / Quarly, just a few hundred meters off the A303 towards Amesbury. There they undertook the making of English Medieval glass, as well as 18th century English lead crystal glass, baluster and twisted stem drinking glasses and goblets. In 2014, for the newly rediscovered 'King's Chocolate Kitchen' in the immense Hampton Court Palace, where King William III and Mary Stuart II used to take their morning chocolate drink, they produced special glasses and in 2016 and 2017 they made a great number of sealed bottles for James Madison's former estate in Virginia and for the Liberty Hall Museum in New Jersey, both in the USA. Their 'bottle line' runs from early 'shaft and globes' via early onions and late onions to 19th century cylindrical ones. All replica, whether Roman, Medieval or 18th and 19th century are duly inscribed around the pontil mark to prevent malevolent selling practice. Objects made by Mark and David are in demand by painters of still lifes as well as television and film studios and were used in TV programmes such as *What the Romans did for us*, *Meet the Ancestors* and films such as *Gladiator*, *Kingdom of Heaven* and *Robin Hood*. They constructed wood-fired glass furnaces in the garden of the archaeological Museum in Vezeke (Belgium) and at the Roman Villa Borg, a reconstructed Roman 'Villa Rustica' located near the village of Borg in Saarland, Germany. Discovered at the end of the 19th century, the site was excavated in the late 1980's. Reconstruction work began in the mid 1990's till late 2008. The site is a popular tourist attraction with some 50.000 visitors per year. Twice a year, in both places, Mark and David give glass blowing demonstrations and carry out experimental work in ancient glassmaking techniques. There they also meet and work in cooperation with other like-minded glassblowers. (JS)

The 1849 publication. Coll. Corning Museum of Glass

the end of the 19th century, the site was excavated in the late 1980's. Reconstruction work began in the mid 1990's till late 2008. The site is a popular tourist attraction with some 50.000 visitors per year. Twice a year, in both places, Mark and David give glass blowing demonstrations and carry out experimental work in ancient glassmaking techniques. There they also meet and work in cooperation with other like-minded glassblowers. (JS)

Objects made by Mark and David are in demand by painters of still lifes as

well as television and film studios and were used in TV programmes such as *What the Romans did for us*, *Meet the Ancestors* and films such as *Gladiator*, *Kingdom of Heaven* and *Robin Hood*.

They constructed wood-fired glass furnaces in the garden of the archaeological Museum in Vezeke (Belgium) and at the Roman Villa Borg, a reconstructed Roman 'Villa Rustica' located near the village of Borg in Saarland, Germany. Discovered at

Mark Taylor en David Hill, de 'Roman Glassmakers'

Hans van Rossum

Sinds 1989 werken Mark Taylor en David Hill als glasblazers in Andover en besteden zij een groot deel van hun tijd aan het onderzoek naar de oude Romeinse glastechnieken. Zij proberen de door de Romeinse glaswerker gebruikte methodes daadwerkelijk te ontdekken en vervolgens te imiteren. Vanaf juni 2001 hebben zij zich gedurende een geheel jaar geconcentreerd op het mozaïek-glas van 2000 jaar geleden om zo meer zicht te krijgen op en zich verder te kunnen verdiepen in deze gespecialiseerde en bijzondere manier van glasmaken. In hun hoedanigheid als glasblazers hebben ze verschillende malen meegewerkt aan uitzendingen van lokale televisiezenders, in het bijzonder in het kader van programma's die gewijd waren aan de archeologie. In 2005 zijn zij, met financiële steun van sponsors als English Heritage, een Britse organisatie die zorg draagt voor ca. 400 historische plaatsen waaronder Stonehenge, gestart met het 'Roman Furnace Project'. Een jaar later is dit project nogmaals uitgevoerd. En weer een jaar later, in 2007, zijn zij begonnen met het aanbieden van glasblaas demonstraties, in 2008 gevolgd door het geven van lessen daarin. Ook brengen ze vanaf 2008 jaarlijks een week door in Velzeke (B) om aldaar in de tuin van het archeologisch museum te werken met een door hen gebouwde hout gestookte glasoven naar Romeins model.

In 2014 is dit project uitgebreid naar Villa Borg in Duitsland waar zij doorgaans twee keer per jaar experimenteren met de oude glasvormen. In beide gevallen zijn dit ideale mogelijkheden om zich te wijden aan de oude Romeinse glastechnieken en dat gebeurt doorgaans samen met andere glasblazers die eenzelfde interesse hebben. Als gevolg van hun werk ondervinden zij steun van veel glashistorici en dat wordt door hen als zeer waardevol ervaren. In 2011 hebben zij zich geconcentreerd op het 18^e - eeuwse Engelse lood-kristal glas, in het bijzonder drinkglazen op een balustervormige of een gedraaide stam. Daarnaast wordt er incidenteel hedendaags glas geblazen.

Monochroom ribbenschaal, laat 1e eeuw v.Chr.- midden 1e eeuw. Westelijk deel Romeinse rijk. H. 4 cm. Diam. 16 cm. Gewicht 264 gr.

Door de loop der jaren heb ik zelf ook geregeld contact met Mark gehad. Soms wilde ik zijn mening over een bepaald Romeins glasobject hebben, andere keren voerden wij indringende discussies over de productietechniek van een bepaalde vorm. Hoe konden die Romeinse glaswerkers dat toch op die manier hebben gemaakt, met in het achterhoofd een eenvoudige hout-gestookte glasoven, een primitieve entourage en alleen de beschikking hebben over eenvoudige handgereedschappen.

Wat betreft de lage Romeinse ribbenschaal hebben Mark en David de gebruikte techniek totaal doorgrond en ook daadwerkelijk het bewijs geleverd dat deze met

gebruikmaking daarvan lang geleden zo gemaakt moeten zijn. De Romeinen gebruikten voor de vervaardiging van deze ribbenschalen een eenvoudige en relatief snelle methode. Zij waren zeker praktisch ingesteld bij het produceren van glasobjecten. Voorbeelden daarvan, zoals deze zijn gemaakt door onze Londense glasblazers, tonen dat ook aan. Sterker nog, deze ribbenschalen zijn zo nauwkeurig door hen nagemaakt dat ze nauwelijks en alleen door kenners te onderscheiden zijn van hun authentieke oude voorgangers. Om te voorkomen dat deze hoogwaardige imitaties bij bekende veilinghuizen als Christie's, Bonhams en Sotheby's als authentiek worden aangeboden, en niet als moderne imitaties worden herkend, zijn door Mark en David veiligheidshalve kleine kenmerken in de door hen gemaakte artikelen aangebracht om hun producten zo te onderscheiden van de authentieke exemplaren.

Productiefoto's van Taylor en Hills's methode om ribschalen te maken.

Overgenomen van de website romanglassmakers.co.uk

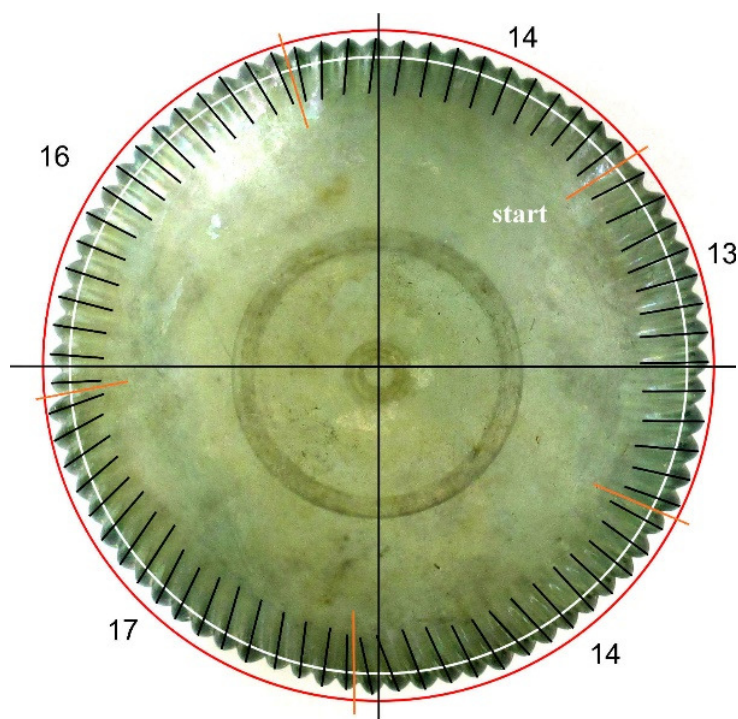
In geval van deze ribbenschalen was de werkwijze als volgt. De glaswerker nam een ronde en hete glasschijf die hij op een vlakke ondergrond plaatste. Vervolgens werden er met een pincetvormige tang vier tot vijf ribben uitgeknepen. Daarna moest de schijf glas opnieuw verhit worden en kon men weer zo'n aantal ribben knijpen. Dat herhaalde zich nog een aantal keer en dan was het geheel compleet. De reeds eerder uitgeknepen ribben waren op het moment dat de laatste ribben uitgeknepen werden wel al enigszins ingezakt. Het was dan meestal wel nodig om alle ribben snel nog eens uit te knijpen. Vervolgens werd de opnieuw verhitte schijf over een uitwendige en tevoren verhitte mal gelegd die rondgedraaid kon worden.

Door het eigen gewicht zakte het glas naar beneden waarbij het gemanipuleerd werd met een eenvoudig houten of metalen stuks handgereedschap. Als het glas de gladde ondergrond bereikt had werd de onderste rand met behulp van een plat voorwerp, tijdens het draaien van de mal, glad gemaakt. Nadat het glas was afgekoeld kon het verder afgewerkt worden waarbij alle versmolten oneffenheden werden verwijderd. Ook werden daarbij aanzetten van handgereedschappen weggewerkt.

Een bijzonder interessante discussie heb ik gedurende 2016 met Mark gevoerd over de wijze waarop de vele ribben in de op de volgende pagina afgebeelde heel vroege ribbenkom door de Romeinse glaswerker mogelijk zouden zijn gemaakt. De kom dateert uit de laat eerste eeuw voor Chr. – het midden van de eerste eeuw na Chr. De diameter bedraagt 11,2 cm en de hoogte is 3,7 cm. De kom telt 74 korte ribben en de wijze waarop deze in het glas zijn gebracht was het onderwerp van discussie.

Het uitknippen van individuele ribben was in dit geval geen optie. Als men naar de onderzijde van deze geribde kom kijkt dan ziet men iets opmerkelijks. De kom telt zoals eerder gesteld 74 ribben en deze zijn onder te verdelen in vijf afzonderlijke groepen. Als wij gaan tellen bij het gele streepje met de aanduiding “start” en vervolgens tegen de richting van de klok in, dan tellen wij 14, 16, 17, 14 en 13 stuks. De ribben per groep zijn allemaal onder een zelfde hoek gemaakt. Dat moet vrijwel zeker betekenen dat zo’n groep in één keer is gemaakt. Als een groep ribben gevormd was werd de kom iets gedraaid om zo de volgende groep ribben aan te brengen.

*Ribbenkom, laat 1e eeuw v.Chr. tot midden 1e eeuw na Chr.
Mogelijk oostelijk Middellandse Zeegebied.
H. 3,77 cm. Diam. 11,2 cm. Gewicht 136 gram*

Het lijkt uitgesloten dat de ribben niet één voor één zijn gevormd, maar echt als groep in één keer.

Samen met Mark Taylor zijn wij min of meer tot de volgende conclusie gekomen: het benodigde glas voor de kom is eerst over een uitwendige mal geperst om de juiste vorm van de kom te verkrijgen. Met een waarschijnlijk van metaal gemaakt handwerktuig begon de glaswerker vanuit de mondrand, dus in dit geval de onderzijde, met het vormgeven van de ribben. Bij de aard van het gereedschap wordt gedacht aan een zogeheten wolfram die meerdere stalen punten bezit. Omdat de kom geregeld opnieuw verhit moest worden zou deze logischerwijze op een gemakkelijk hanteerbare ondergrond moeten hebben gestaan zodat het glaswerk snel in de oven gebracht kon worden. De glaswerker begint met het drukken van het gereedschap met tanden in het glas, ter hoogte van de mondrand. Daarbij wordt de “wolfram” dus verticaal gehouden en met een snelle beweging haalt hij hem naar zich toe waarbij de stand van de kam geleidelijk verandert naar horizontaal.

De glaswerker is waarschijnlijk begonnen met het aanbrengen van de ribben bij het punt waar op de afbeelding “start” staat vermeld. Dat wordt bevestigd door het feit dat deze eerste groep van 14 ribben iets meer lijkt te zijn ingedaald dan de laatste groep van 13 ribben en dat is wat ook logisch is en mag worden verwacht.

Omdat de kom zuiver rond is zou het ook kunnen zijn dat deze in een malvorm van keramiek is geperst of op een draaitafel is gevormd. Daarover zijn wij het nog niet eens en dat is een kwestie van waarneming in de praktijk. Mark oppert ook dat er wel eens voor de malvorm gebruik gemaakt zou kunnen zijn van een kern die bestaat uit aarde, aangevuld met een grote dosis organisch materiaal. Het

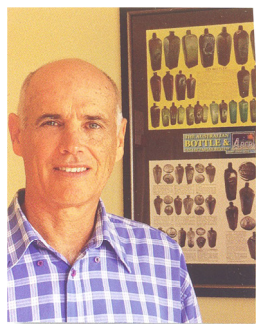
voordeel van zo’n samenstelling is dat het bij afkoeling van het glas flexibel is en scheurt of breekt en dus geen spanning veroorzaakt in het glas zelf. Ook denkt hij aan een bedekking van de kern met fijn kleislip, eventueel aangevuld met kalk om zo tijdens de bewerking een mooi en glad interieur te krijgen.

Kortom een ontzettend interessante discussie met Mark Taylor en dan hebben wij het nog maar over één speciale vorm en één mogelijke specifieke techniek gehad.

Mark Taylor en David Hill worden vanwege de vele experimenten die zij door de loop der jaren hebben uitgevoerd steeds meer gewaardeerd door de wetenschappers die het louter met een bureau en een grote dosis voorstellingsvermogen moeten doen. Wij zullen dan ook zeker in de toekomst nog heel vaak van hen horen.

Case bottle galore !

Johan Soetens

Het Engelse kwartaalblad A.B.C (ANTIQUE BOTTLE COLLECTOR) is één van de tijdschriften waarmee ik ooit een uitwisselings afspraak heb gemaakt. Dat werkt meer in het voordeel van onze lezers dan omgekeerd. Niet alleen is het ledenbestand van buitenlandse verzamelerverenigingen meestal groter dan bij ons maar vooral is de bereidheid onder de leden om een vast onderwerp voor hun rekening te nemen groter dan in kringen van De Oude Flesch om het zachtjes te zeggen.

In A.B.C.uitgave 72, voorjaar 2018, trof ik tot mijn verrassing een artikel aan over de voor mij onbekende website van de Australische verzamelaar Bill Brown, geheel gewijd aan kelderflessen. (www.gin-bottles.com).

Wie de diverse hoofdstukken aanklikt krijgt een weelde van afbeeldingen te zien van flessen, zegels en reclamemateriaal. Een aantal stukken bevinden zich in Bill Browns' collectie maar veel afbeeldingen zijn ook aangeleverd door verzamelaars uit andere landen, waaronder Nederland. Naast de bij menigeen bekende uitvoeringen zijn er enkele uitzonderlijke flessen te bewonderen waaronder de hier afgebeelde kelderfles met behakking PETROLEUM WELL H.G.SURIE & Co. ROTTERDAM 1885. De fles is kort geleden verworven door ons

Australische lid Theo Hulst en wordt toegeschreven aan de scheepskapitein Henry George Surie die optrad als handelaar en commissionair voor het familiebedrijf, oliehandel H.G.Surie & Co. Het is niet wel denkbaar dat er een jenevermerk 'Petroleum Well' bestaan heeft en evenmin is enige bemoeienis van de oliehandel met een distilleerderij bekend dus is het aanneembaar dat de fles gebruikt is als een reclamemiddel.

Ik laat hieronder een aantal afbeeldingen volgen uit de rijke collectie die op deze website te zien is. Sommige zijn wel bekend, andere uiterst zeldzaam. Ik laat het graag aan de nieuwsgierigheid van de lezer over om op zoek te gaan naar nog meer verrassingen.

In issue 72 (Spring 2018) of the English collectors' quarterly A.B.C. (Antique Bottle Collector) an interesting article can be found about the website of the Australian bottle collector Bill Brown that is entirely dedicated to antique embossed and decorated Gin bottles, primarily of Dutch origin. We highly recommend a visit to this website (www.gin-bottles.com) where you will find scores of beautiful pictures of rare to extremely rare case bottles, such as the one depicted left.

The embossing on this bottle reads: 'PETROLEUM WELL H.G. SURIE & Co ROTTERDAM' and the bottle is attributed to Henry George Surie, ship's captain and commission agent for oils in the family business Surie & Co. Since it is unlikely that the embossing can be connected to a jenever brand and there is no known connection between the family business and a distillery, it is plausible that this bottle was produced as advertising for the family company.

It has recently been acquired by Theo Hulst, a Dutch collector of antique bottles, residing in Australia.

Links: Zeer zeldzame fles van Hoboken de Bie (Rotterdam), ca. 1890, met afbeelding van de Rotterdamse Laurenstoren. Fles is gevonden in Zuid America en nu in bezit van een Australische verzamelaar.

Onder: Geëtiketteerd miniatuurtje;

Kelderfles ca. 1880, merk Twee Zwanen, Henri C. Jansen, Schiedam.

Daaronder: Zeldzame kelderfles met afbeelding van een uit het vuur oprijzende Phoenix en de tekst 'NUNQUAM RETRORSUM' (nimmer wijkend) en 'SCHUTZ MARKE'. Op de achterzijde: FERDINAND LUND.

Onder van links naar rechts:

Vroege J.J.Melchers

'Cosmopoliet' uitgevoerd met 'blob' monding, ook wel 'pig snout' genoemd, gevormd door het snel omlaag stoten van de blaaspijp: een tijdbesparende methode. Vanaf ca. 1880 werd een taps toelopende afwerking toegepast (2e van links);

'De Olijfbom'/'The Olive Tree' John L. Linnenbrink Schiedam. Ca. 1875.

*Boven van links naar rechts: 'De Philantrop' – Agent Psaila Demerara, 1890;
J.J.Melchers: Anchor Brand, 1880;
Nederlandse Gist- en Spiritusfabriek Delft, 1870;
Daniel Visser & Zonen 'De Grauwe Hengst, 1880.
Links: T.Harrison & Co. , Holland 'Anchor' brand, 1880.
Beneden van links naar rechts: Blankenheym & Nolet 'Sleutel', 1880;
Maçonieke fles met Alziend Oog, van Hoytema & Co. 1880
Jurgen Peters, Schiedam, 1870*

Boven van links naar rechts:

E. Kinderlen, Rotterdam 'Vrijbouter' met afbeelding van Generaal Jacobus de la Rey, bevelhebber tijdens de Boerenoorlog tegen Engeland. De Boeren konden in Nederland op grote sympathie rekenen, (zie voor meer flessen met afbeelding van Boeren helden 'Vertou op God en die Mauser' in blad 130); Drie flessen van J.T. Beukers, Schiedam, ca. 1890; Links: C.W. Hedwig, Schiedam, ca. 1890, merk 'Kurkentrekker';

Rechts: 'Cosmopoliet', J.J. Melchers, 1890.

Onder van links naar rechts:

Simon Rynbende, 1910; W. Hasekamp, 1905; W. Hasekamp 1910; Blankenheym & Nolet 1910.

Johan Soetens

Afbeelding van de Gravenstraat uit 1788 met uiterst rechts nog juist zichtbaar 'De Drie Fleschjes'. Rechts: In 1999, ter gelegenheid van het 80-jarig bestaan van de KLM, werd huisje no. 80 van de KLMserie gewijd aan 'De Drie Fleschjes'.

1648 was een belangrijk jaar voor de stad Amsterdam. Toen kwam namelijk het imposante stadhuis gereed dat destijds, omringd door lage 17e eeuwse bebouwing, nog indrukwekkender was dan nu.

Twee jaar later, op 29 juni 1650, kwam een geheel ander gebouw gereed in de aan de Noordkant van de Nieuwe Kerk gelegen Gravenstraat. Die naam relateert niet aan enkele illustere adellijke heren maar aan het feit daar ooit de begraafplaats was voor hen die het rusten in gewijde grond niet weggelegd was: 'De Ellendighen'.

Dat stadhuis is al lang geen stadhuis meer en als paleis, ooit als zodanig in gebruik genomen door Lodewijk Napoleon, wordt het ook niet echt meer gebruikt maar dat gebouwtje in de Gravenstraat functioneert nog steeds. Het is de voormalige taveerne, en na de overname door de naastgelegen distilleerderij H.Bootz, het **proeflokaal** 'De Drie Fleschjes' waar liefhebbers van een goed glas elkaar al eeuwenlang vinden en staande op de met zand bestrooide planken van de vloer de kop van de borrel op de toog opzuigen of een glaasje bier heffen.

De roem van dit etablissement is internationaal gevestigd en wordt nog verstevigd doordat andere neringdoenden hier hun winkel namen hebben gegeven als 'De Drie Kistjes' (sigarenwinkel), 'De Drie Doeckjes' (Borduurwerken), 'De Drie Graefjes' (Broodjeswinkel) en 'De Drie Kaarsjes' (Kaarsenwinkel).

Wie tegenwoordig het etablissement betreedt ziet achter in de zaak een tweetal vitrinekastjes waarvan het linkerdeel de beroemde collectie burgemeesterflesjes huisvest. Dat zijn er meer dan dertig en samen geven zij een beeld van een stuk geschiedenis van Amsterdam waarin het vaak rumoerig en ook tragisch toeging.

Oorspronkelijk stonden ze in het 'zusterproeflokaal' van Wijnand Fockink in de nabij gelegen Pijlsteeg maar middels diverse overnames door Bols zijn ze hier beland én met zorg gekoesterd en beheerd.

De zes oudste flesjes zijn 18e eeuws en waarschijnlijk in opdracht van het directeurskoppel Schmidt en Bont rond 1880 beschilderd met afbeeldingen van enkele 17e eeuwse burgemeesters.

Een tweede eenheid wordt gevormd door een serie van twaalf kalkoentjes, beschilderd met afbeeldingen van 19e en enkele 20e eeuwse burgemeesters, waarschijnlijk in opdracht van de markante Pieter-Gijsbertie Hodenpijl, van 1950 tot 1988 uitbater van het proeflokaal van Wijnand Fockink. De flesjes zijn

mondgeblazen hebben een ijzerpontiel en zijn waarschijnlijk in Leerdam gemaakt, waar men tot ver in de jaren 1950 nog kalkoentjes machinaal produceerde. In een reguliere flessenfabriek zou een blaaspijppontiel gebruikt zijn. Het is een grote verdienste geweest van de in 2017 tragisch overleden Joop de Koning, uitbater sinds 1986, dat de traditie is voortgezet met flesjes gewijd aan burgemeesters van na de jaren 1980 zoals Ed van Thijn, Schelto Patijn en Job Cohen. Negen jaar geleden maakte ik met behulp van Wim Berg van de collectie een foto reportage en wijdde er een 11 pagina lang artikel aan in DOF 119 (4e kwartaal 2009).

Sinds de jaren 1970 kunnen geïnteresseerden zoals hotels, banken of winkel(ketens) één van de fusten huren, er hun logo of boodschap op aanbrengen en er hun favorite drank uit schenken. Dat resulteerde in het organiseren van een jaarlijks 'vatendag' op 29 juni, de stichtingsdag van het etablissement, waarop de 'vatenisten' tesamen komen en er in het toch al drukke straatje geen doorkomen meer aan is. Tijdens de bijeenkomst in 2014, vier jaar nadat hij zijn

functie als burgemeester had neergelegd om een gooi te doen naar het Premierschap, kreeg Job Cohen er zijn flesje uitgereikt dat hij daarna echter schielijk in de vitrinekast moest 'bijzetten'.

Dit jaar had Joop de Koning's sympathieke opvolger, Johannes Bulthuis, tijdig maatregelen getroffen om op de 29e juni, een dag na de geboortedag van de overleden burgemeester Eberhart van der Laan een flesje gereed te hebben.

Er was muziek, er werd gelachen en gepraat, oesterliefhebbers wachtte een gratis tractatie en misschien werd het in de warmte voor sommigen iets te veel maar er was algemene aandacht en enige ontroering merkbaar toen wethouder Marjolein Moorman en Johannes Bulthuis het kalkoentje met de afbeelding van de geliefde Amsterdamse burgemeester presenterden.

En hoe moet het nu verder?

Het zou toch goed zijn als de traditie van de Amsterdamse Burgemeesterflesjes zou worden doorgezet. Om te beginnen zou er eindelijk eens een flesje moeten komen gewijd aan de verzetsman Feike de Boer, de eerste burgemeester van na de oorlog. Eén ding is zeker: zonder flesjes gaat het niet. Dus bij deze een beroep aan de lezers om eens in hun collectie te speuren naar wat kalkoentjes om de toekomst veilig te stellen. Ik heb in mijn leven tien Amsterdamse burgemeesters meegemaakt. De kans dat ik de elfde overleef acht ik niet zo groot maar flessen blijven de verhalen vertellen! En waar kunnen ze dat beter doen dan in een historisch Amsterdams proefflokaal ?

Eberhard Edzard van der Laan (1955-2017) groeide op als jongste in een Gereformeerd artsengezin, volgde Christelijk onderwijs en studeerde in 1983 cum laude af in de rechten aan de VU te Amsterdam. Hij werd achtereenvolgens assistent van de Amsterdamse PvdA wethouder Jan Schaefer, en verder namens die partij gemeenteraadslid, fractievoorzitter en lijsttrekker bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1998. In 2008 trad hij toe tot het kabinet Balkenende IV als minister voor Wonen, Wijken en Integratie maar in 2010 trok hij zich terug om zich kandidaat te stellen voor het burgemeesterschap van Amsterdam. Op 7 juli 2010 begon hij daar met zijn werkzaamheden. Zijn vermogen om zonder verhullend taalgebruik de communicatie tussen overheid, politiek en burgers te bevorderen leverde hem in 2013 de Machiavelliprijs op. In januari 2017 maakte hij bekend dat bij hem uitgezaaide longkanker was vastgesteld en op 18 september van dat jaar legde hij zijn taken neer nadat hij te horen had gekregen dat hij uitbehandeld was. Daarvoor was hij te gast geweest in het VPRO programma *Zomergasten*, een uitzending die bijna een miljoen kijkers trok. Op 20 september hielden honderden mensen voor zijn ambtswoning aan de Herengracht 502 een staande ovatie om hem, één van de meest geliefde burgemeesters, te bedanken met het lied *Aan de Amsterdamse Grachten*.

Twee dagen later werd hem de gouden Medaille van de Stad Amsterdam uitgereikt, voorzien van zijn motto: *Alles voor de stad*. Op 5 oktober overleed hij op 62-jarige leeftijd. Zijn laatste boodschap was: *Zorg goed voor de stad en voor elkaar*.

Warner's Safe Cure, Tippecanoe Bitters en Log Cabin Remedies

Johan Soetens

Voor de Amerikaanse flessenverzamelaar is er nauwelijks een gevarieerder verzamelgebied aan te wijzen dan dat van de zogenaamde Patent geneesmiddelen: overwegend in flessen verpakte kwakzalver producten die gedurende meer dan tweehonderd jaar bij miljoenen verkocht zijn in een variëteit van modellen en kleuren.

Vóór 1700 hadden weinig mensen toegang tot medische hulp en moesten het doen met wat tovenaars, heksen en kwakzalvers hadden aan te bevelen, aangevuld met natuurlijke kruiden die overigens vaak in de praktijk hun nut bewezen hadden. Echter, toen na de Amerikaanse revolutie de ontwikkeling van lezen en schrijven voortvarend werd aangepakt werd het Amerikaanse publiek een dankbaar maar ook goedgegelovig doelwit voor advertenties, folders, reclamekaarten en wat al niet, vaak voorzien van lovende brieven van gebruikers. Vele jaren lang besloegen de reclames voor kwakzalverproducten, in Amerika aangeduid als 'nostrums', meer dan de helft van de advertentiepagina's in de nieuwsbladen.

De eersten van dit soort producten werden aangevoerd vanuit Engeland waar als sinds Queen Elisabeth I (1533-1603) een grote markt was voor kwakzalver producten. Ze waren verpakt in simpele flessen met papieren etiket, al spoedig gevolgd door een uitgebreid aanbod van Amerikaanse bodem.

In 1790 vereiste het U.S. Patent Office echter een volledige vermelding van de inhoud op het etiket en omdat geen enkele producent zin had om toe te geven dat zijn product weinig anders bevatte dan boombast, melasse en goedkope whiskey of rum, eventueel aangevuld met arsenicum, opium of morfine, ging men op grote schaal over op het gebruik van speciale flesmodellen, voorzien van naam en/of embleem. Door patent aan te vragen op louter het model en de naam kon men een eeuw lang doorgaan met de bestaande praktijken die menig fabrikant tot miljonair maakten.

Verkopers
('medical men')
te voet, zeulend
met een koffer
die als een
draagbare

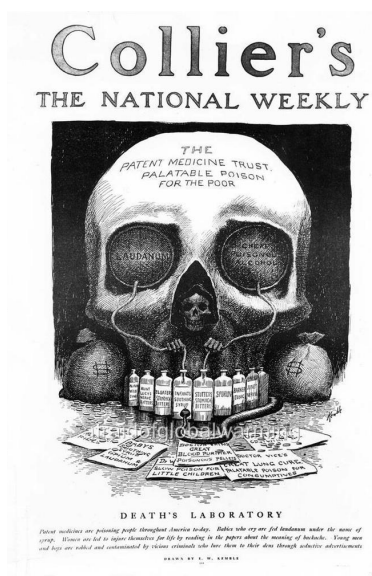
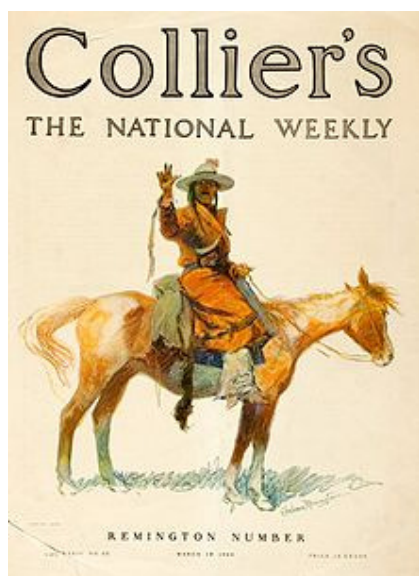
apotheek kon worden opgeklapt of reizende met paard en wagen, proclameerden de zegeningen van hun product in dorpen en gehuchten en droegen bij aan de ongekende verspreiding er van.

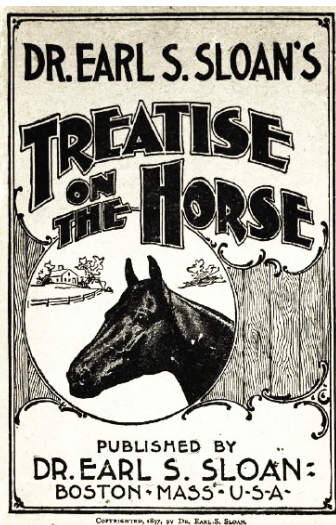
Geen wonder dat bij het opruimen van zolders en kelders en het uitgraven van oude buitentoiletten regelmatig flinke aantallen flessen te voorschijn komen zodat deze 'Proprietary Medicine Bottles' een belangrijk onderdeel vormen van vrijwel iedere Amerikaanse flessenverzameling. Soms wordt er in de flessen nog inhoud aangetroffen hetgeen door de onbekende en soms ronduit gevaarlijke samenstelling er van echter tot ongelukken kan leiden.

Begin jaren 1900 waren er zo'n duizend verschillende Patent Geneesmiddelen op de markt, goed voor een jaarlijkse afzet van bijna 400 miljoen flessen. Het kan bijna niet anders of iedere glasfabriek in Amerika was er bij betrokken terwijl de eigenaren van het merk zich grandiose woningen en enorme kantoor- en fabriekspanden lieten bouwen. Maar toen barste de bom.

In 1905 publiceerde de auteur en onderzoeksjournalist Samuel Hopkins Adams (1871-1958) een serie van elf goed gedocumenteerde artikelen in *Collier's Magazine* onder de titel 'The Great American Fraud'. Daarin stelde hij, na serieus onderzoek gedaan te hebben, de valse voorstelling van zaken aan de kaak die de producenten van Patent Geneesmiddelen gaven waarbij hij constateerde dat sommige van de gebruikte ingrediënten zelfs ronduit schadelijk waren voor de gezondheid. De meeste producten hadden een zo hoog alcohol gehalte dat er eigenlijk een vergunning voor nodig zou zijn.

Dat moet schrikken geweest zijn voor de lezers die deze lugubere uitvoering van hun vertrouwde familieblad onder ogen kregen. De tekst luidt:
Patent medicines are poisoning people throughout America today. Babies that cry are fed laudanum under the name of syrup. Women are cajoled to injure themselves for life by reading in the papers about the meaning of backache. Young men and boys are contaminated by vicious criminals who lure them to their dens through seductive advertisements

De artikelenreeks zorgde voor een enorme ophef, niet in de laatste plaats bij het tot dan toe goedgelovige publiek, leidde tot een aantal rechtszaken en voerde uiteindelijk tot de *Pure Food and Drug Act* uit 1906 en 1907 waarbij het gebruik van verdovende middelen alsmede de gezondheidsclaims aan banden werden gelegd.

Het betekende voor veel kwakzalversproducten (in Amerika aangeduid als 'nostrums') het einde. Ook het in de loop van de jaren 1900 beschikbaar komen van wetenschappelijk samengestelde geneesmiddelen droeg daar natuurlijk enorm aan bij. Overigens gingen niet alle Patent Geneesmiddelen voor de bijl.

Een massageolie voor paarden, ontwikkeld door de Ierse immigrant Earl Sloan, paardentuigmaker en zelf

benoemd dierenarts, bleek ook heel goed te werken tegen gewrichtspijn bij mensen. Zoon Earl maakte er een internationaal verspreid medicament van onder de naam

'Sloan's Liniment' met productiecentra in Canada, Australië, Engeland en.... Amsterdam. In de loop van jaren 1950 en 1960 heb ik daar honderduizenden flesjes voor geleverd, die gemaakt werden in de fabriek te Nieuw Buinen.

Flesje fabrikaat Nw. Buiner Glasfabrieken Afv. N.V. Substantia, Amsterdam. Coll. Museum R'dam

Daarom is het een nostalgisch genoegen voor mij om zo'n flesje tegen te komen in de collectie van het Museum Rotterdam of in de herinneringscollecties van Humanitas.

In 1913 werd de Sloan's business overgenomen door William R. Warner & Co. en met h et noemen van die naam gaat de deur open naar een verhaal dat onze Amerikaanse vrienden waarschijnlijk meer biologieert dan de geschiedenis van welk ander merk Patent Geneesmiddel dan ook: dat van *Warner's Safe Cure*, *Tippecanoe Bitters* en *Log Cabin Remedies*.

De Amerikaanse verzamelaar **Michael Seeliger** (N8211 Smith Rd. Brooklyn WI 53521 608 575 2922) mwseeliger@gmail.com wijdde er zijn halve verzamellevens aan, bouwde een grote collectie flessen op en publiceerde een tweetal studies: *H.H. Warner His Company & His Bottles (1974 - revised edition 2016)*. Hij deed specifiek naspeuringen omtrent de Europese vestigingen van het bedrijf. Zijn hoofdstuk daarover nemen we in extenso over.

Hier volgt het bizarre verhaal van een brandkasten verkoper die de rijkste fabrikant van Patentgeneesmiddelen in Amerika werd om uiteindelijk failliet te gaan.

Hulbert Harrington Warner (1842-1923) was 23 jaar toen hij vanuit het noorden van de staat New York naar de staat Massachusetts trok om te gaan werken voor een fabrikant van kachels en brandkasten. Vijf jaar later stichtte hij zijn eigen verkoopkantoor in Rochester, westelijk van zijn geboorteplaats nabij het Ontario meer gelegen.

Door de ontdekking van olie in de staat Pennsylvania ontstond een grote vraag naar tegen diefstal en brand beveiligde opbergmogelijkheden. Voor er tien jaar verstreken waren had hij al 60.000 brandkasten verkocht, een omzet van 250 miljoen dollar in huidige waarde en het begin van zijn fortuin.

Zijn leven kwam echter in ernstig gevaar toen hij de nierziekte 'Bright's Disease' opliep, genoemd naar de Engelse arts Richard Bright die in 1827 voor het eerst de symptomen er van beschreef. De ziekte veroorzaakt onder meer inwendige bloedingen, blindheid en uiteindelijk coma. De slachtofferlijst vermeldt bekende namen zoals George Cartier, de stichter van de Canadese confederatie (1873), Alice Lee, de eerste vrouw van Theodore Roosevelt (1884) en de geliefde schrijfster en dichteres Emily Dickinson (1886). Ook een plaatsgenoot van Hulbert Warner, Dr. Charles Graig, liep de ziekte op maar wist zich te genezen met een door hem samengesteld plantaardig middel. Warner, op de grens van de dood, nam eveneens het middel in en genas.

Het door hem met de verkoop van brandkasten vergaarde kapitaal stelde hem in staat om van een investeringsmaatschappij de formule en de distributierechten te kopen van Dr. Graig's patent geneesmiddel. Graig had die verkocht omdat hij zelf niet de middelen had om het product aan de markt te brengen. Dank zij zijn succesvolle verkoop van brandkasten had Warner die middelen wel zodat hij, zoals hij aankondigde, dat fantastische product ter beschikking kon gaan stellen van alle Amerikanen. Daartoe liet hij bruine medicijnflessen maken van een kenmerkend model, eerst voorzien van een klaver-vier motief maar al spoedig met een afbeelding

van een kantoorbrandkast onder de naam *'Warner's Safe Kidney and Liver Cure'*. Dat woor 'safe' deed wonderen voor de verkoop, geholpen door een gigantische advertentiecampagne. Naar verluid plaatste hij jaarlijks 150.000 advertenties voor een bedrag van 500.000 dollar. De oorspronkelijke medicatie kreeg als spoedig gezelschap van middelen als *'Safe Nerve'*, *'Safe Diabetes Cure'*, *'Safe Rheumatic Cure'* en *'Safe Tonic Bitters'*.

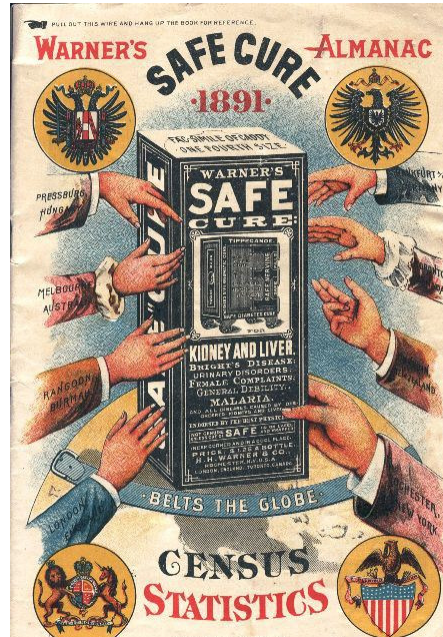
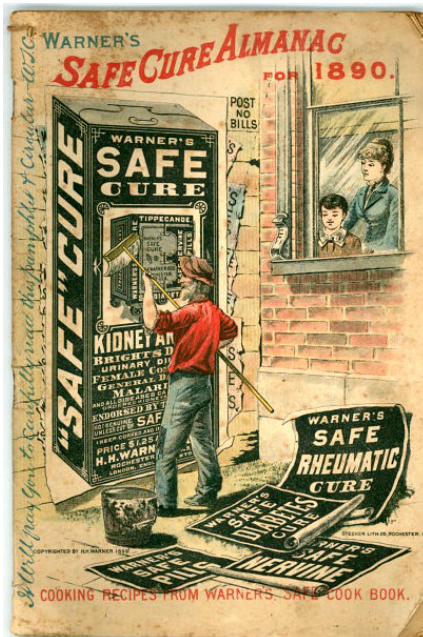
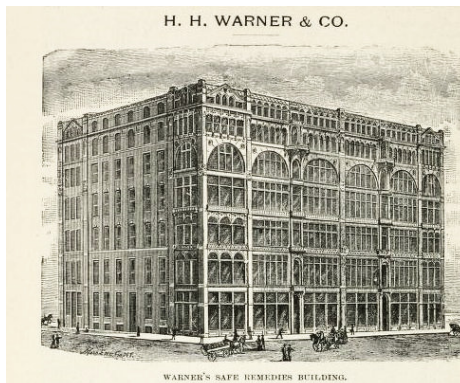
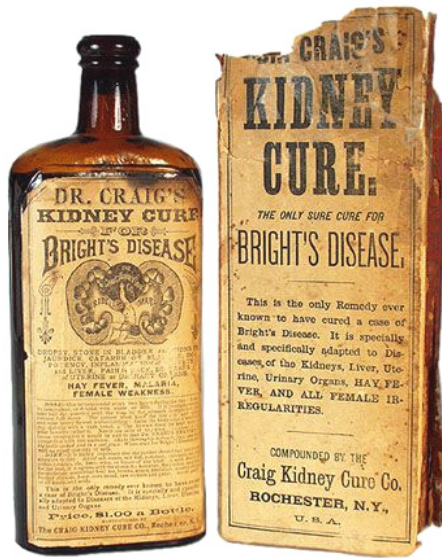
In de eerste jaren werd Warner geholpen door Dr. Graig bij het samenstellen van de diverse producten. Maar toen het geld begon binnen te stromen realiseerden Graig's zonen zich welk verdienmodel ze uit handen hadden gegeven en begonnen een eigen onderneming met het oude recept van hun vader. De gebruikte flessen leken sterk op die van Warner.

Links: Tekening van een Warner's fles door Elma Watson, één van de 350 illustraties die ze in 1963/1964 maakte voor het boek 'Bitters Bottles' van haar man Dick Watson.

Dat voerde tot een rechtzaak die de Graigs verloren en uiteindelijk tot hun faillissement leidde.

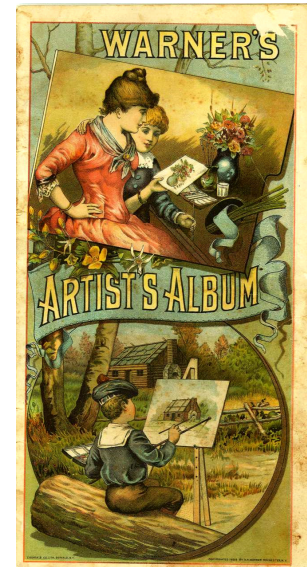
Inmiddels ging het Hulbert Warner voor de wind.

In 1884 betrok hij een zeven verdiepingen hoog nieuwbouwpand in Rochester waar alleen al aan Safe Cure meer dan 25.000 Liter per dag werd afgevuld en waar ook zijn reclameafdeling was gehuisvest – goed voor een gestage stroom van fraaie posters, kookboeken, almanacs en pamfletten die er toe bijdroegen dat er in Amerika geen drugstore of kruidenier te vinden was die geen Warner's producten verkocht.

Links boven: Een voorbeeld van het met Warner concurrerende product dat de zoons van de oorspronkelijke uitvinder op de markt brachten.

Verder enkele voorbeelden uit de jaren 1890 van het promotiemateriaal (Almanacs, kookboeken en handleidingen voor tekenen en schilderen) dat Warner's Safe Cure tot het meest verkochte 'medicament' in Amerika maakte.

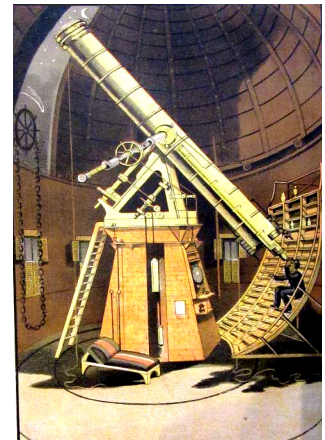

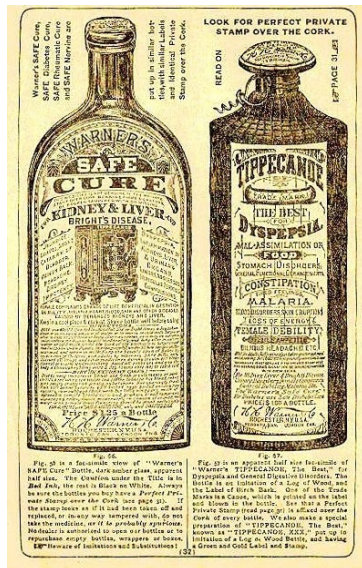

Warner exploiteerde een eigen ontwerpafdeling met tekenaars van naam die geschenkkarten met dramatische of aandoenlijke tafereeltjes produceerden. Deze werden met miljoenen verspreid als cadeau artikel. Voor veel verzamelaars in Amerika vormen die, naast de diverse uitvoeringen van de beperkte serie flesmodellen, een begerenswaardige aanvulling op hun collectie. Die stroom van publiciteit werd nog sterker toen Warner een nieuw product, 'Warner's Safe Yeast' lanceerde waarvoor een gehele verdieping van zijn nieuwe gebouw werd ingericht.

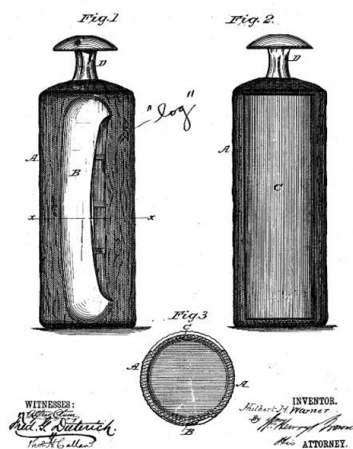
De kokervormige verpakking liet zich goed gebruiken door deze te koppelen aan het observatorium waarmee Warner de stad in 1883 verrijkt had voor een bedrag in huidige waarde van 2,6 miljoen dollar. Hij had daarvoor de sterrenkundige Dr. Lewis Swift kunnen aantrekken die met behulp van de hoogwaardige telescoop verschillende ontdekkingen deed wat een prima aanleiding was om daar in de jaarlijks publicaties van de 'Almanac' aandacht aan te besteden.

In latere jaren, toen het geluk zich tegen Warner gekeerd had viel het observatorium in onbruik. In 1931 werd het gesloopt.

DESIGN.
H. H. WARNER.
BOTTLE.
No. 14,435. Patented Nov. 20, 1883.

Warner's flessen worden hartstochtelijk verzameld om de verschillende uitvoeringen er van. Variaties in kleur en inscriptie, vaak de vermelding van de diverse steden waar Warner in later jaren een vestiging had, en

als het enigszins mogelijk is ook nog de diverse etiketteringen, zetten de liefhebbers op scherp. Veel afwijkende modellen zijn er niet maar een heel bijzondere is de fles die ontworpen werd voor Tippecanoe Bitters in 1883. De naam, een verbastering van het Indiaanse *Keth-tip-pe-can-nunk*, verwijst naar de slag in het Zuiden van Canada tussen een Amerikaanse eenheid van 1100 man onder commando van William Henry Harrison, de latere President van Amerika, en een confederatie van Indiaanse stammen onder aanvoering van de Shawnee chef Tecumseh. De Indianen waren het voordurend oprukken en penetreren van Amerikaanse pioniers beu en de Amerikanen wilden een eind maken aan de bewapening van Indiaanse stammen door de Engelsen. De aanval op het Amerikaanse kamp in de vroege ochtend van 7 november 1811 kostte enkele honderden Amerikanen het leven maar was rampzalig voor de Indianen. Het gebeuren legde de basis voor de Engels-Amerikaanse oorlog van 1813 die voor Amerika niet succesvol verliep en het lijkt daarom vreemd dat een fles die aan die gebeurtenissen herinnerde als een trots symbool voor kracht en gezondheid ging dienen.

76 THE METROPOLITAN
—WARNER'S—
LOG CABIN REMEDIES.
OLD FASHIONED SIMPLE PREPARATIONS OF ROOTS AND HERBS

(TRADE MARK RIGHTS SECURED.)
—SUCH AS—
OUR GREAT-GRAND-PARENTS USED!

- Log Cabin SARSAPARILLA. Largest bottle in the Market, \$1.00.
- Log Cabin HOPS AND BUCHU REMEDY. 160 Doses, \$1.
- Log Cabin COUGH AND CONSUMPTION REMEDY. 2 Sizes.
- Log Cabin ROSE CREAM, for Catarrh, Etc. Elegant. 50c.
- Log Cabin SCALPINE, for the Hair. Unequalled. \$1.00.
- Log Cabin EXTRACT, for Internal and External use. 2 Sizes, 50c. & \$1.00.
- Log Cabin PLASTERS. Superior to all Others.
- Log Cabin LIVER PILLS. Purely Vegetable.

IF ALL SOLD AS PRICED, OR SIX FOR PRICE OF FIVE...
Every Druggist Keeps them, or can Get them. IF THEY GIVE SATISFACTION.
PREPARED BY
"WARNER'S SAFE REMEDIES." H. H. WARNER & CO., ROCHESTER, N.Y.

In 1887 introduceerde Warner een nieuwe serie producten die niet als 'cure' maar als 'remedy' werden aanbevolen.

Door de steeds verdergaande verovering van het Westen op de Indianen kon voorzichtig gehint worden op de op natuurlijke kruiden gebaseerde geneeskunde van de oorspronkelijke bewoners. Dit waren de '**Log Cabin Remedies**' verpakt in slanke flessen met een platte voorzijde met een etiket waarop vanuit een raam een traditionele blokhut te zien was. Die werd ook veelvuldig afgebeeld in advertenties en op showkaarten om de indruk te wekken dat deze 'remedies' allemaal van oude, wijze Indianenvrouwtjes afkomstig waren hoewel er ook reclamekaarten waren waarop een zieke Indiaan naar een blokhut gebracht wordt om daar met de zegeningen van dit geneesmiddel kennis te maken.

De achterkant van de fles was in drie panelen uitgevoerd waarop de naam van het specifieke product stond. Dat waren er nogal wat zoals op een oude advertentie uit 'The Metropolitan' te zien is.

Een aantal van deze producten kon zowel inwendig als uitwendig gebruikt worden en als je de reclames mocht geloven waren bij gebruik je zorgen voorgoed voorbij. Rheumatiek, brandwonden, insect beten, rugpijn, zere keel, stijve gewrichten, dysenterie, diarree, alle soorten bloedingen, asthma, de lijst is bijkans eindeloos en wie zou, ver van reguliere doktershulp, niet een serie van die producten in huis willen hebben? En niet alleen in Amerika. Spoedig opende Warner kantoren en productie faciliteiten in Londen, Toronto, Melbourne, Frankfurt, Praag en zelfs in Rangoon (Burma). Voor de beschrijving daarvan maken we graag gebruik van het hoofdstuk dat **Michael Seeliger** daarover geschreven heeft in zijn boek *H.H. Warner His Company & His Bottles* (1974 - revised edition 2016).

Het maakte van Hulbert Harrington Warner een superrijk man die zich gemakkelijk de bouw van een luxe villa kon permitteren aan East Avenue in Rochester maar helaas dacht hij ook verstand te hebben van speculatief investeren. Daar verloor hij zoveel geld bij dat hij zijn bedrijf moest verkopen aan een Engelse investerings maatschappij die zijn onderneming onder de naam H.H. Warner & Co. Ltd. voortzette. Warner kocht daarvan 80% van de aandelen maar als gevolg van de grote beurscrach in 1893 die het bankroet betekende van 15.000 bedrijven en 500 banken moest ook hij faillissement aanvragen. Een groep investeerders uit Rochester kocht uiteindelijk de Amerikaanse belangen op en zette die voort onder de naam *Warner's Safe Remedies Company*.

Warner's Safe Cure European Branches

By Michael W. Seeliger

H.H. Warner began producing a Kidney and Liver Cure in the US around 1879. According to an early almanac he came down with a disease of the kidneys. He took Dr. Craig's Kidney Cure and was cured. Being a successful safe salesman in the USA, he quickly seized upon the opportunity to buy the business and develop the cure for sale around the US. It was a resounding success. Warner added other products to his line such as the Safe Tonic, Safe Bitters, Safe Diabetes Cure and Safe Nerveine. In 1882 he developed a cure for Rheumatism and sold it as the Safe Rheumatic Cure. Each bottle was carefully manufactured in amber glass bearing seals, stamps, and labels. Each bottle was embossed on the back with the name

of the specific cure, a trademark iron safe, and the city of manufacture. They came in a cardboard caddy box with full advertising and each one carried a pamphlet advertising Warner's products. Warner was a master at

advertising. He also produced some Safe Pills, Safe Yeast and Safe Asthma Cure. As you can see his use of the word "Safe" was his marketing genius.

H. H. Warner after becoming extremely successful in the patent medicine business in the USA decided to expand into other global markets. Warner soon became successful in Canada (1882) and decided to branch out to London England in (1883). Soon Warner was selling his Safe Cure for

Kidneys and Liver, Safe Diabetes Cure, Safe Rheumatic Cure, and Nerveine. Warner was to continue his business in London well into the 1910s. Not only did he sell three sizes of his Safe Cure he sold two sizes of Nerveine. In the later years he sold a Safe Compound which was a diuretic. He also gave away a small size as a free sample.

Warner had a strict policy of amber bottles manufactured to the highest quality to ensure his trademark in the US. In England his branch began with amber bottles but soon expanded to include various shades of green, aqua and clear. Evidentially the patent medicine competition was not as fierce in England as in the US and the London Branch did not have to maintain his strict manufacturing for bottles to ensure purity. Happily this provides Warner Collectors a chance to add color to their collections.

Above: Some nice German labels large size 'Safe Cure' and small size 'Nervine'. Under: Australian bottles are often found in a dark colour.

Warner did not stop with Branches only in English speaking countries like Canada, England, Australia, and New Zealand.

He branched out to Frankfurt, Germany, in 1887. Here he made the Safe Cure and Safe Diabetes Cure. He also began to manufacture his Safe Nervine in pint size bottles but soon changed to selling only the half pint version after 1889. Again luckily these bottles come in a variety of green and amber colors. Put up by several different formulators they also bear different labels. Warner also sold a small vial with paper label for his Safe Pills for Kidney and Liver ailments. Warner did not produce the Rheumatic Cure for the German market.

Many bottles come from Germany. The early ones are amber and bear the embossing Frankfurt a/main at the base under the safe. Later versions shortened the wording to A/m. This branch was

operational well into the 1900s.

Rarer branches also appeared. Warner opened a branch in Pressburg Austria/Hungary in 1888 but was only in business there for two years. These bottles once very rare are now found in greater numbers. Here Warner again did not adhere to the strict amber color. Many shades of green are also found with the Pressburg embossing on the bottom front with the trademark safe. He also produced the Safe Pills from this location.

Warner opened a branch in Switzerland in the city of Krueslingen. It is not known if this branch actually had its own bottles. Several bottles have been found without a city embossed at the base but it is not clear whether these were from Krueslingen or not. We need to find a labeled version to be sure. Warner used the Frankfurt bottles in Poland, Germany, Switzerland and France as well as other European countries. Only by finding advertising, almanacs, or labels can we hope to fully understand where and when Warner operated in some of these countries. Frankfurt bottles have been found with French labels which suggest they were either for parts of Switzerland or French consumption.

Warner bottles although not as old as some early glass from the continent, have a place in

history due to the rise of Patent Medicines in an age of early medicine practice. Although several other patent medicines were sold during that time, few rivaled the success of Warner's Safe Cures. These bottles are now found in newer disposal sites and in attic and cellars.

They provide a history lesson on the "Patent Medicine".

The author of this article published his first book on Warner in 1974. An authoritative edition at the time and it brought order to a chaotic bunch of Warner bottles. For almost 40 years it provided a wealth of information drawn from almanacs, newspaper articles, historical journals and advertising. In 2015 Michael Seeliger began his revised edition "H.H. Warner His Company & His Bottles 2.0". It is currently on sale on EBay in e-book form. Containing hundreds of bottle pictures, labels, almanacs, and advertising, it is a far more complex edition than his first. With new information on Warner being found every day the book in pdf format is constantly being updated. New editions can be downloaded at any time. The author is currently looking for additional information on the European branches through bottles, pictures of labels, advertising and almanacs. Michael can be contacted at MWSeeliger@gmail.com

Bronnen/Sources: William C. Ketchum Jr.: *American Bottles*; American Bottle & Glass Collector ; Wikipedia Michael Seeliger; *H.H. Warner His Company & His Bottles* (1974 – revised edition 2016)

Met dit artikel zetten wij onze reeks voort over de collectie Romeins glas uit het Eretz Israël museum.

Foto's en tekst:
Hans van Rossum

Rechts: drie stuks aryballoi waarvan een stuks in opaak blauw glas uitgevoerd en een aryballos van geheel opaak wit glas, wat uitermate zeldzaam is. uiterst rechts: aryballos met geelbruine grepen die elk met twee ribben zijn uitgevoerd; kan van geelachtig glas met kobalt blauwe greep met twee ribben en een unguentarium van wit opaak glas. Productiegebied: oostelijk Middellandse Zeegebied, 1^e eeuw AD.

Onder: een multizijdig flesje met blauwe grepen; een flesje met mal-gevormde rozetten, een amfoor met horizontale ribben en een flesje met verticale ribben.

Boven: drie aryballoi van kobalt blauw glas waarvan een in gemarmerde uitvoering met grepen van opaak wit glas. Midden: twee kannetjes, vervaardigd in de werkplaats van de 'floating handles' (zwevende grepen) in Sidon. Zo genoemd omdat bij producten van deze werkplaats de onderzijde van de greep niet gehecht is aan het lichaam en dus 'zweeft'. Productiegebied voor boven en rechts: oostelijk Middellandse Zeegebied. Datering 1^e eeuw AD.

Boven: diverse gemarmerde unguentaria en links onder een alabastron, geblazen op een manier die gesteenten als onyx, alabaster of agaath imiteren. Dit waren, ook in de periode dat ze geblazen werden, luxe flesjes en zijn waarschijnlijk gebruikt voor opslag van kostbare parfums of olieachtige stoffen. Productiegebied: oostelijk Middellandse Zeegebied en de datering is van allemaal eerste helft van de 1^e eeuw.

Links: twee grote aryballoi, fungeerden wellicht als voorraad-potten in de thermen, het Romeinse badhuis. Op de voorgrond traditionele aryballos. Rechts: aryballos met bronzen ketting en ring waaraan ook een bronzen strigilis (schraper) is bevestigd. Oostelijk Middellandse Zeegebied, 1e-2e eeuw AD

Rechts: vier maal verschillend uitgevoerde aryballoi waarvan bij één exemplaar de grepen naar beneden toe doorlopen en uitgeknepen zijn. Bij de aryballos op de verhoging zijn beide grepen plat geknepen. 1e-2e eeuw AD. Links onder: twee groepen unguentaria, eveneens 1e-2e eeuw AD. Rechts onder: drie sprinklers ofwel sprenkelaars. Vroegste exemplaren zijn gevonden in Dura Europos. (Syrië) Een exemplaar met uitgeknepen vinnen, een met uitgeknepen ribben en het gele flesje is gemaakt in de vorm van een granaatappel. Rechts uiterst onder: Toiletkistje van een dame, met bronzen handspiegel en unguentaria, gemaakt naar Romeins voorbeeld. 3^e-vroeg 4^e eeuw AD. Oostelijk Middellandse Zeegebied.

Links en rechts: vierkante flessen waarvan alleen de kleinste uitvoering met behulp van een mal lijkt te zijn geblazen, overige w.s. vrij geblazen. Rechts: noordwestelijk deel van het Rijk; andere flessen Oostelijk Middellandse Zeegebied; 1^e-2^e eeuw.

Links: cilindrisch gevormde transportfles met horizontale ribben en een grote schenkkkan. Rechts: twee flesjes uitgevoerd met dubbele compartimenten. Links onder: modern draaggerei voor twee cilindrisch gevormde flessen. Rechts onder: twee verpakte unguentaria. Productiegebied: noordwestelijk deel Romeinse Rijk en oostelijk Middellandse Zeegebied. Datering 2^e-3^e eeuw AD.

Rechts: grote pot met deksel, mogelijk eerst als voorraadpot in de keuken gebruikt, later als grafurn. Links onder: bijzondere amfoor met glazen stopper. Productiegebied: noordwestelijk deel van het Romeinse Rijk; datering 1^e eeuw

Links: flesje in de vorm van een gestileerde vogel en een ander dier. Waren ooit verzegeld en voor het gebruik werd het puntje van de staart geknipt. Oostelijk Middellandse Zeegebied, 2^e - 3^e eeuw. Links onder: cilindrisch gevormde fles met brede greep.

Onder: diverse onderdelen van het Romeinse tafelservies zoals grote en kleine schenkkanen, karaffen en een schaal met gedecoreerde handgrepen. Productiegebied: oostelijk Middellandse Zeegebied: 1^e - 3^e eeuw.

*Links: fles met kraagrand en schenkan.
Rechts: fraai geïriseerde schenkan, fles met decoratieve nek-ring en balsamarium op voet.*

Onder links en rechts: diverse flessen, een karaf en fles met wijde mond, beiden voorzien van diagonale ribben. Productiegebied oostelijk Middellandse zeegebied en datering 2^e eeuw voor de fles met kraagrand tot laat 5^e eeuw voor de fles met wijde mond

Links: aubergine gekleurde schenkkannen, een karaf met decoratieve glasgreep en een unguentarium.

Links: 'candlestick' unguentarium en ondefinieerbare glasvorm.

Rechts: een kobalt blauw acetabulum, een in mal geblazen hexagonaal gevormd flesje (8^e-10^e eeuw) en een unguentarium.

Productiegebied: oostelijk Middellandse Zeegebied en overige datering uit 1^e en 4^e eeuw.

Boven: een drietal sprinklers waaronder een in de vorm van een graatappel en twee met uitgeknepen vinnen.

Rechts: een zogeheten slangendraadflesje, eveneens uitgevoerd als sprinkler. Oostelijk Middellandse Zeegebied, 3e-4e eeuw.

Onder: sprinkler flesjes met in mal gevormd lichaam deels fraai geïriseerd. Eén afwijkend flesje, geen sprinkler en met horizontale glasdraad decoratie op het lichaam. Productiegebied: oostelijk Middellandse zeegebied, alles 3e-4e eeuw AD.

Links boven: vier sprinkler flesjes met in mal gevormd, lichaam deels fraai geïriseerd.

Rechts boven: Fles en pot uitgevoerd met indeukingen.

*Rechts: pot met uitgeknepen decoraties, 6^e-8^e eeuw.
pot met decoratie van glasdraad in rood en wit, 7^e-8^e eeuw.*

*Onder: fles, 8^e-9^e eeuw en
potje met drie grepen, 4^e eeuw.*

*Onder rechts: potje en fles
met greep, 6^e-8^e eeuw*

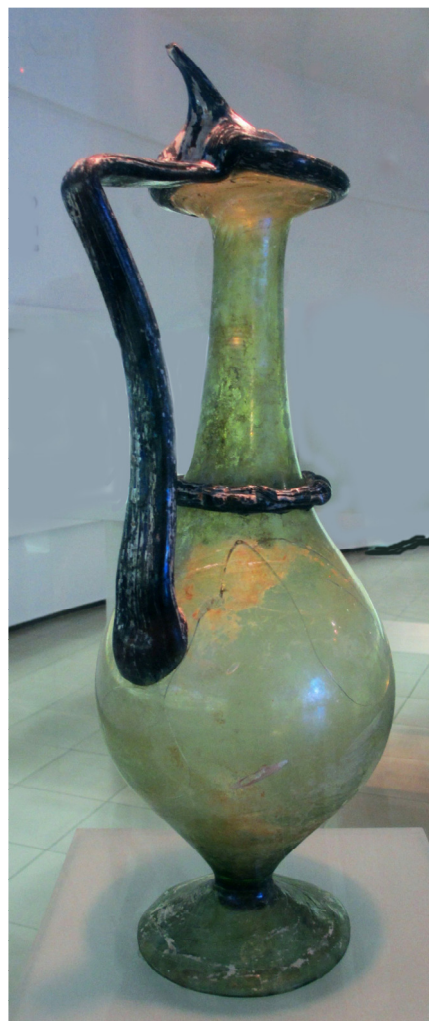

*Links boven: Grote fles met geribde greep en gedecoreerde fles, 2^e-3^e eeuw.
 Rechts boven: drinkbeker, potje in mal geblazen en een kan met netdecoratie, eveneens in een mal geblazen.
 Datering 4^e eeuw. Oostelijk Middellandse Zeegebied.*

*Rechts: een zeer grote schenkan op voet met duimrest. Massieve greep en als decoratie een glasdraad rond de nek.
 Links: fles met grepen. Het lichaam voorzien van een ingeslepen decoratie bestaande uit een centraal aangebrachte band met daarboven verticale groeven.
 Oostelijk Middellandse Zeegebied, 4^e eeuw AD.*

EN DAN DIT NOG...

GRAPPIG, MOOI, LELIJK OF MOOI VAN LELIJKHEID? Evert Hellebrekers

In mijn sprituele leven (niet als monnik, maar tussen distillaten en wijnen) heb ik vele, vele objecten gezien die gerelateerd zijn aan dat mooie vak, zoals fraaie flessen, glazen en karaffen. Ik mag graag rommel- en brocante markten afschuimen op zoek naar - ja, naar wat? Je kunt nooit weten wat je gaat vinden wat mooi is of lelijk of juist mooi van lelijkheid is of misschien alleen maar grappig. Als ik iets van deze orde zie ga ik soms voor de bijl en maak mijzelf dan wijs: 'Ook dit is een beetje kunst, waarom niet?'

Op de zaterdagmarkt van 21 april 2018 was het weer raak. Een speciale decanteerkaraf trok mijn aandacht, want het was geen staande maar een liggende. Deze kwam uit Polen, wat pompeus, grof en met 2 ½ Kilo nogal aan de zware kant. Volgens het nog aanwezige stickertje was de fabrikant VIOLETTA met vermelding 'hand-cut 24% lead crystal'. Prijs € 20,-

Ik denk zo dat het voor het decanteren best goed kan werken maar om uit te schenken is hij wat aan de zware kant, en omdat de schouder in een rechte hoek op de hals staat is het lastig om het laatste restje er uit te krijgen.

Maar doe er een oude Port in en na een goed diner en onder begeleiding van oude kaas is de karaf zeker aandacht trekkend, leuk en grappig.

Het tweede artikel komt uit een winkel met antiek en aanverwante spullen. Het deed mij denken aan een borrelglas maar dan wel héél erg uitgevergroot. Wat dacht U van een hoogte van 39 cm. en een diameter van 20 cm. Zogenaamd 'oud' gemaakt'.

Mooi van lelijkheid en dat is nu juist het leuke er van.

Ongetwijfeld kennen velen nog wel de zogenaamde draaiende asbak. Je legde de peuk of stompje sigaar op het deksel en met een druk op de knop zonk dat draaiend naar beneden, ging weer omhoog en het 'genot' en de rook was weg. Kom, dacht een creatieve keramist uit Italië. Ik maak er een holle pot omheen met een steel en een mondstuk. Door bewerken en beschilderen krijgt het een extra functie. Via het losse mondstuk kun je er een 'Grappa' in gieten maar het mag natuurlijk ook jenever zijn. Zo kun je de asbak blijven gebruiken in een tijd dat roken steeds meer uit de gratie raakt. Mooi, lelijk of grappig? U mag het zeggen. En....U raadt het al: gekocht op de rommelmarkt.

Hoe dichterbij Dordt ...

Ton Vermeulen

De waterbus was niet allen bemenst met oudeflessers maar ook met toeristen die met de boot naar Kinderdijk gingen en met 'forensen'. Tijdens het varen vergastte de voorzitter ons met een ouderwetse krentenbol met kaas, die het gezellige kletsen maar heel even onderbrak. De enorme watervlakte voor Dordrecht op de driesprong van Beneden-Merwe, de Noord en de Oude Maas gaf duidelijk aan hoe zeer Dordrecht met het water is verbonden. In de stad zelf is dat ook te zien aan de vele havens en pakhuizen.

Een oud gezegde luidt: hoe dichterbij Dordt, hoe rotter het wordt. In Dordrecht antwoordde men dan vaak: "Maar ben je er eenmaal in, dan heb je het naar je zin". En zo was het ook op zondag 17 juni.

Meer dan 30 leden van De Oude Flesch gingen op pad naar deze oude handelsstad, een enkeling kwam helemaal uit Groenlo en Steenwijk. Velen namen de waterbus vanuit Rotterdam. Een uur varen met prachtige gezichten op het Hollandse waterland en ook op de resten van verloren industrieën. Onderweg kwamen we nog de Piet Hein tegen, het jacht dat in 1937 door de Nederlandse bevolking aan Juliana en Bernhard was geschonken en nu als varende erfgoed te bewonderen en te huren is.

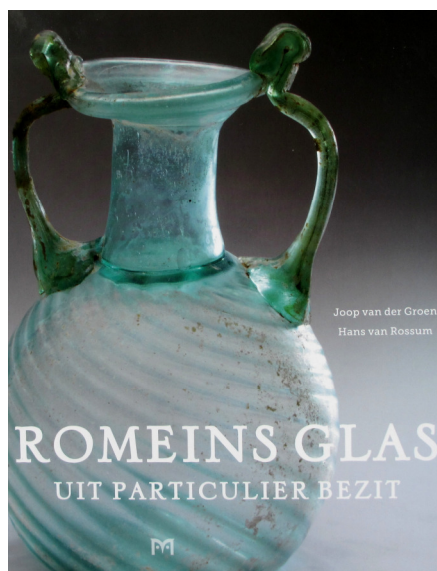
Na een koffiestop togen we in kleine groepjes naar het Patriciërshuis waar we een rondleiding kregen van de enthousiaste Hans van Rossum en Theo Zandbergen (zie het tijdschrift no.153). Niet verwonderlijk want zij hadden een deel van hun collectie Romeins en ander fraaie glas hier tentoongesteld. Ook de rest van het pand was prachtig; vooral de Maaskamer viel op door haar geweldige uitzicht en ronde vormen: zelfs de deuren zijn gebogen. Ook elders in de stad was glas te bewonderen zoals (in) de verrassende glas-in-loodramen van de Grote Kerk.

Plotseling begon het letterlijk te plenzen en de meesten van ons hadden daar niet op gerekend. Gelukkig had het museum een grote voorraad paraplu's zodat we enigszins droog de Vriesestraat bereikten waar we werden opgewacht voor een rondleiding in Distilleerderij Rutte. Langs distilleerketels, trekpotten en vaten bereikten we uiteindelijk het proeflokaal waar met groot enthousiasme en deskundigheid de producten van Rutte werden gepresenteerd. De tongen werden steeds losser naarmate we proefden van Sloe Gin, Old Simon en Oat Genever, gevolgd door Cuban Coffee likeur. Iedereen bleek een eigen voorkeur te hebben.

Op de late terugreis won de vermoeidheid het van de losse tong, al werden er nog lang oude (glas)herinneringen opgehaald.

Niet alle leden konden deelnemen aan de excursie naar de tentoonstelling: *Glas door de eeuwen heen* in het Patriciershuis te Dordrecht.

Voor hen bestaat de mogelijkheid alsnog gebruik te maken van de speciale aanbieding m.b.t. het begeleidende schitterende boek: *Romeins Glas uit particulier bezit*. In dit boek beschrijven Hans van Rossum en Joop van der Groen de ontstaansgeschiedenis van het glas en worden de diverse technieken uitgebreid behandeld. Het geheel is rijk geïllustreerd met tientallen schitterende foto's van werkelijk prachtige Romeinse glasobjecten en museumfotograaf Tom Haartsen heeft de foto's gemaakt. De normale winkelprijs bedraagt € 19,95 maar leden van de Oude Flesch kunnen dit boek tegen de sterk gereduceerde prijs van € 7,50 aanschaffen. Wel komen daar de verzendkosten ad: € 4,00 bij. Wilt u een boek bestellen, neemt u dan even contact op met Hans van Rossum: email: hrossum@gmail.com of 078-6176885.

U krijgt dan van hem de betalingsgegevens door.

De Cavaolio

Hans van Zuijlekom

Wijn in flessen moet worden afgesloten om bederf te voorkomen. Dit kan op twee manieren, met een kurk en tegenwoordig met een schroefdop, of door een laagje olie op de wijn te gieten, dat het luchtdicht afsluit. Deze laatste methode zou al sinds Romeinse tijden gebruikt zijn geweest. In het midden van de negentiende eeuw leverde de Italiaanse flessenindustrie niet altijd voldoende kwaliteit, waardoor bij het kurken vaak breukschade ontstond. Het olie-systeem kwam hierdoor weer wat meer in beeld. Maar het is en blijft een lastige werkwijze: eerst een laagje olie op de wijn gieten en vervolgens bij gebruik de olie weer verwijderen. Zeker bij grotere aantallen flessen is het erg omslachtig. Een verder onbekende Italiaan ontwierp de Cavaolio waarmee beide handelingen kunnen worden uitgevoerd. Met het omhoog gerichte pijpje kan je de olie gedoseerd op de wijn schenken; met het omlaag gerichte pijpje kan je de olie weer wegzuigen. Los van de techniek vind ik het een zeer fraai flesje waar ik met veel genoegen naar kijk.

Op pagina 235 van zijn 'Antique Glass Bottles' geeft Willy vanden Bossche met een foto duidelijk aan hoe de Cavaolio of Sculmador destijds werd gebruikt. Daarnaast heeft de redactie er nog twee kunnen vinden. Een uit de 19^e eeuw, zoals die van mij en een latere uit de twintigste eeuw, die waarschijnlijk nooit echt is gebruikt.

Belangrijke veiling antieke flessen

Op 9 september, 28 oktober en 16 december zullen bij Veilinghuis Peerdeman in Utrecht een groot aantal oude en antieke flessen worden geveild, afkomstig uit een particuliere verzameling die zich uitstrekt van de 17e tot de 20e eeuw. De honderden flessen zullen naar schatting prijzen opbrengen van 30 tot 200 euro. Lezers die hun collectie nog graag willen aanvullen verwijzen we naar de website van het veilinghuis.

Veilinghuis Peerdeman B.V.
Tennesseeedreef 18-20
3565 CJ UTRECHT
The Netherlands
Telefoon: +31(0)302610485
E-mail: receptie@veilinghuispeerdeman.nl
Website: www.veilinghuispeerdeman.nl

TENTOONSTELLING IN DORDRECHT VERLENGD TOT 11 NOVEMBER

Het Dordts Patriciërshuis
Museum aan de Maas

Verborgen achter deze gevel is een uniek Patriciërshuis te vinden. Na een ruk aan de trekbel zwaait de voordeur open en krijgt men een beeld van het leven van de geboorde burgerij in de periode 1770 - 1815.

De vertrekken met hun originele, gedetailleerde lijsten, spiegels, schouwen en stucplafonds zijn een lust voor het oog.

Elke kamer wordt gesterd door schilderijen van Cornelis Kuipers (1739-1802) en zijn (Dordts) tijdgenoten. De voormalige kinderslaapkamers zijn thans in gebruik als expositieruimte en op zolder zijn nog de originele droogstokken en dienstbodekamers te vinden.

'Chapeau', 'We komen zeker terug' en 'Je waant je in een andere tijd' valt er in het gastenboek te lezen. En dat is precies wat de laatste bewoners wilden bereiken: dit prachtige huis en de kunstcollectie delen met anderen!

Tentoonstelling Glas door de eeuwen heen

2500 jaar aan glasvormen, van Grieks, Romeins tot aan Venetiaans en later

Ribbenkom uit de 1^e eeuw AD

De glasobjecten op deze tentoonstelling omvatten een periode van ca. 2500 jaar. Het glas is, volgens de Romeinse geschiedschrijver Plinius de Oudere, die daarvan melding maakt in zijn *Naturalis Historia*, door Phenicische kooplieden ca. 4500 jaar geleden ontdekt. Zij waren volgens hem met hun schepje volgelden met sodablokken vanuit Egypte op weg naar huis. Toen het donker begon te worden gingen zij bij de monding van de rivier de Belus, aan de kust van het huidige Libanon, aan land. Men wilde op het strand overnachten, maar voor het slapen gaan eerst nog wat eten. Ze haalden een paar sodablokken van boord om zo de pannen boven het vuur te kunnen plaatsen. Toen de kooplieden de volgende morgen wakker werden was er glas ontstaan. Zand, kalk en soda zijn namelijk daarvoor de benodigde ingrediënten.

Vanaf dat moment zou glas kunnen worden toegepast. De vroegste voorbeelden hier dateren uit de zesde eeuw voor Chr. en die zijn volgens de kernglas-techniek gemaakt. Het heeft tot kort voor de jaartelling geduurd voordat men in de gaten kreeg dat glas ook uitgeblazen kon worden en pas rond 70 van de jaartelling is uiteindelijk de metalen blaaspijp ontdekt. Vanaf dat moment stond niets de ontwikkeling van allerlei vormen in de weg en er ontstond zelfs een zekere standaardisatie. Waar dat uiteindelijk allemaal toe geleid heeft ziet u op deze tentoonstelling.

Schenkan 4^e eeuw AD

Guttraaf, 3^e - 4^e eeuw AD

Champagneglas 1923

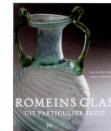
Karaf, 1^e eeuw AD

Romeinse munten, 1^e eeuw v. Chr.

Val-appelen in Romeinse glasschaal

A GLASSMAN DIED..... IN MEMORIAM WIM BERG

Johan Soetens

Op 8 juni j.l. overleed op 93 jarige leeftijd na een lange periode van verval van krachten, ons lid Wim Berg, geen flessenverzamelaar maar wel glasman in hart en nieren.

Zijn grootvader was glasblazer, zijn vader was huisschilder die in de winter, als er voor hem niets te doen was, werk vond in de Delftse glasfabriek, destijds de grootste flessenfabriek van ons land. Wim gleed als vanzelf ook het glasvak in en werd er 'Machinesmeester' (hoofd machines). Daar speelde hij het klaar uit verschillende onderdelen een volledige Owensmachine in elkaar te zetten. De ontbrekende delen maakte hij er zelf bij. Na sluiting van de Delftse fabriek in 1963 werd hij verantwoordelijk voor een productie unit in Schiedam waar hij opviel door zijn vriendelijkheid, vakkennis en het vermogen om anderen het vak te leren.

Na zijn pensionering in 1990 ontstond het plan voor een museum annex bezoekerscentrum in Schiedamse glasfabriek. Dat maakte geen enkele kans zonder vakmensen die die oude machines van haver tot gort hadden gekend, dus eerst maar Wim Berg gebeld. Dat was de start van een periode waarin hij drie jaar lang iedere ochtend met vijf oud-collega's in de fabriek te vinden was tot de feestelijke opening in 1996. Het unieke karakter van hun werk was inmiddels niet onopgemerkt gebleven en zowel de schrijvende pers als de plaatselijke TV kwamen meermalen op bezoek, vooral als de geslaagde restauratie van een oude machine te melden was. In de volgende 16 jaar was hij daar samen met zijn makkers iedere woensdagmorgen te vinden voor onderhoud en archiefwerk. Daarnaast maakten we samen lange autoritten op zoek naar oude productiemiddelen en als we die niet vonden maakte Wim ze zelf aan de draaibank. We kropen over de zolder van het (inmiddels gesloten) Parfummuseum in Winkel om de archieven van de Boldoot fabriek te documenteren en jarenlang reden we wekelijks naar de opslagloodsen van Bols en fotografeerden honderden historische objecten, van flessen tot oorkondes en schilderijen alsmede de beroemde collectie burgemeesterflesjes in het Amsterdamse proeflokaal 'De Drie Fleschjes'.

Door een onvergeeflijke slordigheid van zijn huisarts kreeg hij pillen die zijn hart verzwakten in plaats van versterkten en vanaf toen ging het steeds slechter met hem. Op 29 mei was ik voor het laatst bij hem. Ik hield zijn handen. We wisten beide dat het einde kwam. Met Wim verlies ik een vriend met een warm hart en een grote liefde voor het glas.

EINDELOOS IN FLESSEN EN POTTEN

0031 356949324 | www.vinkova.com

Europa's Grootste Vintage Evenement

**VERZAMELAARS
JAARBEURS**

17 & 18 november 2018
Jaarbeurs | Utrecht

incl. Mega Platen & CD Beurs
voorverkoop & info:
verzamelaarsjaarbeurs.nl

powered by:
VERZAMELKRANT

DISTILLEERDERIJ, LIKEUR- en BRANDEWIJNSTOKERIJ

A.v.WEES.

ANNO 1782

JENEVERSTOKERIJ, BITTERFABRIEK

"DE OOLVAAR"

Genevers • Likeuren • Eau de Vie's • Esprits
Traditioneel Hollands Gedistilleerd

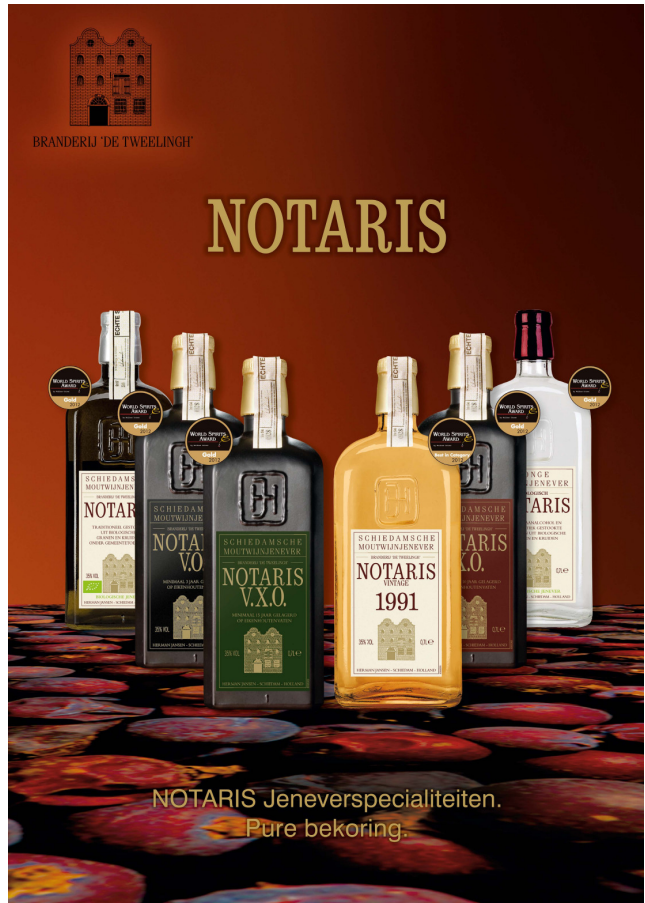
The essence is
in the distillate

DE KUYPER
ANNO 1693

Home is where the heart is. And our home is the distillery.
Here we liquify all that comes our way. Like the best ingredients. Which provide
the essence you need to excel in your bar, club or at home.

www.dekuyper.com

geen 18, geen alcohol - geniet, maar drink met mate

BRANDERIJ 'DE TWEELINGH'

NOTARIS

NOTARIS Jeneverspecialiteiten.
Pure bekoring.

**HET VERHAAL VAN
PASSIE
EN VUUR**

Oude kranten. Hout. Kolen. Daarmee begint het verhaal van de
stoker en zijn vuur. Eerst smeert hij de naden van de ketel dicht
met graanbeslag. Dan gaat de vlam eronder. Behoedzaam laat
hij de kolen gloeien. Op zoek naar de volmaakte temperatuur.
Het vuur brandt. Niet alleen onder de ketel, ook in het hart van
de stoker. Dat proef je terug in de zachte zuivere graanjenever
die zich Ketel 1 mag noemen.

KETEL1. EEN VERHAAL APART

Geniet, maar drink met mate

**JENEVER
MUSEUM**

1001 JENEVERETIKETTEN
DE VERBEELDING VAN JENEVER

TENTOONSTELLING
7 april 2017 - medio 2018

NATIONAAL JENEVERMUSEUM SCHIEDAM
LANGE HAVEN 74-76
WWW.JENEVERMUSEUM.NL